

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ ABD

**İNGİLTERE’NİN KÜLTÜR KODLARININ İNGİLTERE
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

FİLİZ KAVAL

DANIŞMAN

DR.ÖĞR.ÜYESİ ABDULLAH EROL

VAN-2020

KABUL VE ONAY SAYFASI

Filiz Kaval tarafından hazırlanan” İngiltere’nin Kültür Kodlarının İngiltere Üzerindeki Etkisi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.	
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah EROL Siyasi Tarih Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Başkan: Prof. Dr. Mehmet DALAR Devletler Hukuku Anabilim Dalı, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Erkan AFŞAR Siyasi Tarih Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı, Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı, Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Tez Savunma Tarihi:	28/09/2020
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum. Doç. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN SAYFASI

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (28/09/2020)

(İmza)

Filiz Kaval

Yüksek Lisans

Filiz KAVAL

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Eylül, 2020

İNGİLTERE’NİN KÜLTÜR KODLARININ İNGİLTERE ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

ÖZET

1215’te Magna Carta ile başlayan İngiltere’nin modernleşme tarihi ve devamında yaşanan anayasal gelişmeler, dinde reformasyon, Batı Aydınlanma hareketleri, siyasi ve bilimsel devrimler, savaşlar ve uluslararası rekabet İngiltere’nin dünyanın önde gelen imparatorluğu olmasının yolunu açmıştır. Tüm bu durumlar İngiltere’nin aynı zamanda kültürel kimliğinin oluşmasını da sağlamıştır. Kültürel kimlik bir ülkenin coğrafyasına, iklimine, yaşayış tarzlarına, milliyetine ve bakış açılarına göre değişiklik arz etmektedir. Nitekim, Büyük Britanya adasının bir parçası olan İngiltere’nin tarih boyunca her zaman bol yağışlı ve ılıman oluşu, sıcaklığın her yıl kısa bir süre için donma noktasına düşmesi İngiltere toplumunun şekillenmesine ve orada yaşayan insanların kimlikleri üzerinde etki yapmasına neden olmuştur. Yaşanılan coğrafya tüm unsurlarıyla birlikte bir toplumun kültürünü şekillendirdiğinden ülkenin tanımlanması ve kültürel olarak kodlanması açısından da önem taşımaktadır. Yaşanılan mekanın insan üzerindeki etkisi daha sonraki süreçlerde toplumların kimliklerinin oluşmasına vesile olur ki bu durum o toplumun kültürel kodlarının ortaya çıkmasını sağlar. Yaşanılan mekanın yanı sıra çevre koşullarına adapte olmak ve ayrıca sorunlarına çözüm üretmek beraberinde yeni oluşumları ve kültürel dönüşümleri getirir. Bu bağlamda bu çalışmada; İngiltere’nin tarihinden ve kültürel dönüşümünden yola çıkılarak, İngiltere’nin kültür kodları analiz edilecektir.

Anahtar : İngiltere, Tarih, Devrimler, Kültür, Kod.
Şayfa Sayısı : IX+65
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Erol

M.Sc.

Filiz KAVAL

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

September, 2020

THE IMPACT OF ENGLAND’S CULTURAL CODES ON ENGLAND

ABSTRACT

The history and modernization of Britain, which began with Magna Carta in 1215, followed by constitutional developments, reform in religion, Western Enlightenment movements, Political and Scientific Revolutions, wars and International competition paved the way for England to become the leading empire of the world. All these situations have also created the cultural identity of England. Cultural identity varies according to a country's geography, climate, lifestyle, nationality and perspectives. As a matter of fact, England, which is a part of Great Britain island, has always been rainy and temperate throughout history, and the temperature has dropped to a freezing point for a short time every year, has shaped the society of England and has an impact on the identities of the people living there. The geography that is experienced is important in terms of defining and culturally coding the country as it shapes the culture of a society with all its elements, also. The effect of the living space on human beings leads to the formation of the identities of the societies in the subsequent processes, which leads to the emergence of the cultural codes of that society. In addition to living space, adapting to environmental conditions and also providing solutions to its problems bring along new formations and cultural transformations. In this context in this study; based on the history and cultural transformation of England, England's culture codes will be analyzed.

Key Words : England, History, Revolutions, Culture, Code.

Quantity of Page : IX+65

Supervisor : Asts. Prof. Abdullah Erol

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	viii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ.....	1
1. KAVRAMSAL TARTIŞMA VE KÜLTÜR KODLARI	7
1.1.Kültür Kavramı.....	7
1.1.1.Kültürel Kimlik	8
1.1.2.Siyasi Kültür.....	10
1.2.Kültür Kodları Teorik Altyapı.....	11
1.3.Kültür Kodları ve İlişkili Olduğu Alanlar	14
1.3.1.Coğrafya-Kültür Kod İlişkisi.....	14
1.3.2.Tarihsel Deneyim-Kültür Kod İlişkisi.....	16
1.3.3.Düşünsel Miras-Kültür Kod İlişkisi.....	17
2. İNGİLTERE'NİN KÜLTÜREL MİRASI.....	19
2.1.Coğrafya.....	19
2.1.1.Homojen Aidiyet.....	20
2.1.2.Mutlak Olmayan Monarşi	23
2.2.Tarihsel Deneyimler.....	24
2.2.1.Siyasi Olaylar	25
2.2.2.Anayasal Gelişmeler	28
2.2.3.Sanayileşme.....	30
2.2.4.Emperyalizm	31
2.2.5.Devrimler	33
2.3.Düşünsel Miras	35
2.3.1.Thomas Hobbes.....	36
2.3.2.John Locke	39
2.3.3.Montesquieu.....	40

2.3.4.Edmund Burke	42
3. İNGİLTERE'NİN KÜLTÜR KODLARI	44
3.1.False Flag(Sahte Bayrak)	44
3.2. Pragmatizm(Faydacılık).....	49
3.3.Güneş Batmayan İmparatorluk	50
3.4.Başarılı Ülke	52
4. SONUÇ.....	56
KAYNAKÇA	60
ÖZGEÇMİŞ	
ORİJİNALLİK RAPORU	

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AIOC	İngiliz Petrol Şirketi
BM	Birleşmiş Milletler
CIA	Amerika Dış İstihbarat Servisi
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
MI6	İngiliz Dış İstihbarat Servisi
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
IMF	Uluslararası Para Fonu
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

ÖN SÖZ

“İngiltere’nin Kültür Kodlarının İngiltere Üzerindeki Etkisi” adlı çalışmada İngiltere’nin dünya sistemindeki 17.yüzyıldan 19.yüzyıla kadar olan hegemon olma durumu ve halen günümüzde dünya sisteminde önemli aktörlerden bir tanesi olması "Kültür Kodları" bağlamında analiz edilmiştir. Gerçekleştirilen analiz; İngiltere'nin Coğrafyası, Tarihsel ve Düşünsel Mirası göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Bu çalışmadaki temel amacım; öne sürdüğüm sorular ışığında İngiltere'nin siyasi ve toplumsal yapısını kültür kodları vesilesiyle somutlaştırmak ve olayların daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesindeki destek ve katkılarından dolayı danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Abdullah EROL'a teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek Lisans eğitimi konusunda beni cesaretlendiren ve her zaman beni destekleyen Prof. Dr. Mehmet DALAR’a teşekkür ederim.

Tez çalışmam süresince yanımda olan aileme özellikle de sevgili Anneme ve Babama teşekkürü bir borç bilirim.

Filiz KAVAL

GİRİŞ

Dünya tarihinin şekillenmesinde birçok toplumun etkisinin olduğu bilinen bir durumdur. Bununla beraber bazı toplumlar dünya tarihinin şekillenmesinde daha fazla bir etkiye sahip olmuştur. Bu toplumlardan biri de Britanya'dır. Britanya'nın kendi tarihi aynı zamanda diğer ülkeleri de doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen vakalarla doludur (Black, 2018:7).

Günümüzde de hala etkinliğini sürdürmekte olan bu ada ülke tarih içinde kazandığı deneyimlerle önemli ölçüde bir dinamik kazanmıştır. Bu dinamiği sağlayıcı çeşitli kültürlerin varlığı burada yaşayan toplulukların tanınması için önemli bir aparat olarak algılanabilir. Büyük oranda uluslararası sistemde etkili bir aktör olan Britanya'nın başarı ya da başarısızlığını etkileyen, motive eden çeşitli faktörler söz konusudur. Bir toplumun deneyimleri içinden bu faktörleri keşfetmek, o toplumun siyasetini anlamak için önemli ve destekleyici bir yaklaşımdır. Bu nedenle toplumların deneyimleri ile şekillenmiş olan kültürler, ülkeleri analiz etmede önemli birer veridir. Bu verilerin değerlendirilmesi kadim toplumlarda da düşünürlerin uğraşı alanlarına girmiş olmakla beraber özellikle 17. yüzyıldan sonra kültür üzerinden toplumları anlama ve öğrenmeye yönelik çalışmalar daha fazla hız kazanmaya başlamıştır.

17.yüzyıl Aydınlanma dönemiyle birlikte "kültür" denilen olgunun tanımlanması ve temel olarak hangi parametreleri içerdiğinin bilinmesi talebi bu dönem düşünürlerin başat problemleri içinde yer almıştır. Aydınlanma dönemi sonrasında "kültür" olgusu etkin bir biçimde İngiliz antropologlar tarafından ele alınmıştır (Kroeber ve Kluckhohn, 1952). Ayrıca, bu dönemde İngiltere'nin gelişimi ve kültürü üzerine çeşitli analizler yapılmıştır (Williams, 2017).

Britanya adasının bir parçası olan İngiltere, özellikle Aydınlanma dönemi sonrasında dünya tarihinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. İngiltere'nin modern dönüşüm sürecinin 17.yüzyılda başlamış olması ve 19.yüzyılda büyük oranda ilerleme kaydetmesi onu diğer toplumlar karşısında güçlü bir konuma getirmiştir. Bunun yanı sıra, İngiliz toplumunda 16 ve 17.yüzyıllar daha çok otoriteye boyun eğme şeklinde gelişirken 19.yüzyıllara gelindiğinde değişen ve dönüşen sosyo-kültürel yapıyla

birlikte kişilik kavramının da gelişmesi sağlanmış ve böylece insanlar daha az boyun eğmiştir (Black, 2016:195).

İngiltere'nin Ortaçağ döneminden itibaren geçirdiği sosyal, kültürel, siyasi, dini ve ekonomik bir dizi dönüşüm ve bununla birlikte yaşanan savaşlar ve uluslararası rekabet İngiltere'nin dünyanın önde gelen egemen gücü olmasına vesile olmuştur. Diğer yandan, İngiltere iç siyasetinde yönetimin devamlılığını sağlayan kurumların etkin faaliyetleri ve buna paralel olarak partilerin kendi içlerinde geçirdikleri siyasi dönüşüm, sadece İngiltere'ye katkı sağlamakla kalmamış aynı zamanda birçok Avrupa ülkesine de katkı sağlayarak örnek bir ülke haline gelmiştir. Böylece İngiltere, dünya siyasetine yön veren bir konuma yükselmiştir. Ayrıca, İngiltere'nin ulaşmış olduğu ekonomik seviyeyle üretim tekniklerinin ve Batı Aydınlanmasının gelişiminde üstlendiği rol, siyasi düzenin geliştirilmesine ve bunun devamı olarak siyasette de başat rol oynamasını sağlamıştır (Aydoğan, 2017).

İngiltere kültürü üzerinde önemli etkiler barındıran Aydınlanma hareketleri ve beraberinde gelen Modern Bilim Devrimi, Sanayi Devrimi ve Demokratikleşme İngiltere'nin dünya sisteminde hâkimiyet kurmasını ve İngiltere kültürü ile toplumunun dönüşümünü sağlamış ve aynı zamanda İngiltere'nin kültürel kodlarını ortaya çıkarmıştır.

Bu bağlamda bu çalışmada, İngiltere'nin kültürel mirası ekseninde ortaya çıkan kültür kodlarına ve bu kodların analizine yer verilecektir.

Çalışmanın Arka Planı

Toplumların kolektif bilincini aktaran ve o topluma bir aidiyet oluşturan çeşitli unsurlar vardır. Bu unsurların beslendiği dinsel, tarihsel veya coğrafik birçok neden saymak mümkündür. Bu unsurlar bazen homojen bazen heterojen bir şekilde o toplumun tanınmasını sağlayan kültürler geliştirirler. Dolayısıyla, Kültür olarak bildiğimiz bu kültürlerin tanınması beraberinde çeşitli kodları ortaya çıkarır.

17. yüzyıldan sonra modern devletlerin ortaya çıkmasıyla birlikte kültür denilen olgunun da tanımlanması ve Aydınlanma dönemi düşünürleri tarafından kültürün; devlet, hukuk, toplum ve tarih gibi unsurları içeren bir olgu (Gökberk,

1974:378) olarak belirtilmesi kültürlerin kendilerini tanımlamaları ve kültür kodlarının oluşması açısından önem kazanmıştır.

Modern devletin şekillenmesinde bilimsel ve düşünsel çalışmaların etkisinin önem kazandığı 17.yüzyılda kültürel olarak ilerleme sağlamış her toplumun medeniyet için gerekli olan unsurları yerine getirdiği varsayılıyordu. Nitekim Aydınlanma dönemi düşünürlerinin 17.yüzyılda modern bilgiyi arama istekleri beraberinde modern toplumları yaratmış ve kültürel gelişmelerin önünü açmıştır. Özellikle, 17 ve 18.yüzyıllarda; gelişen bilimsel, felsefi ve teknik sistemler sayesinde Batı toplumları kendi Aydınlanma süreçlerini başlatmışlardır.

Avrupa insanı; Ortaçağ'ın katı ve akli ön plana almayan düşüncesinin karşısına bireyin, özgür insanın ve bilimin pozitif bakış açısını koymuştur. Dönemin düşünürleri, bireyin akıl yoluyla doğru bilgiye ulaşacağını ve bu doğru bilgi sayesinde toplumun da aydınlanacağını savunmuşlardır. Dolayısıyla, bu düşünce Aydınlanma döneminin felsefik alt yapısını oluşturmuştur. Özellikle İngiliz düşünür John Locke, bireyin aklını ön plana alan düşüncesiyle İngiltere'deki Aydınlanma hareketini başlatan kişi olmuştur. Diğer yandan Adam Smith, Newton ve James Watt gibi bilim insanları İngiltere'yi ve dolayısıyla dünya sistemini dönüştürecek "Modern Bilimin" temellerini atmışlardır.

Aydınlanma düşüncesi, insanın düşünme ve değerlemede din ve geleneklere bağlı kalmaktan kurtulup kendi akli, kendi görgüleri ile hayatını aydınlatmaya girişmesidir. Bu sebeple, bu düşünce Batı dünyasının kültür yapısı üzerinde çok keskin ve kesin etkilere sebep olmuştur (Gökberk, 1974:325). Bu düşünce yapısının temelinin İngiltere'de atılmış olması hem İngiltere tarihi ve kültürü hem de dünya tarihi açısından oldukça önem taşımaktadır.

Çalışmanın Problem Cümlesi

Farklı toplumların geliştirmiş olduğu kültür aynı zamanda bu toplumları anlama ve anlamlandırmada önemli bir ayardır. Tezin temel argümanı Britanya toplumunun dünya tarihindeki öneminden yola çıkarak bu toplumun kolektif bilincini oluşturan öğelerinin neler olduğuna dair problemi bulmaya yöneliktir. Dolayısıyla, bu

problemin çözümünde bir ada ülkesi olan Britanya’da konuşlanmış toplulukların günümüz İngiliz toplumunun siyasetini etkileyen unsurları arşiv taraması ve araştırma okumaları üzerinden taranarak analiz edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın Soruları

Bu araştırma aşağıdaki soruları cevaplamaya çalışmaktadır:

1. İngiltere’nin kültür kodları nelerdir?
2. İngiltere’nin kültür kodlarının tarihsel bağlamdaki “en iyi pozitif” deneyimleri nelerdir?
3. Doğu-Batı kültür kıyaslamasında Batı kültürü özelinde İngiltere’nin başarısı hangi durumlara bağlanmaktadır?

Çalışmanın Amaçları

Bu araştırma aşağıdaki noktalara ulaşmayı amaçlamaktadır:

1. Kültür kodlarının günümüz İngiltere siyasetini belirlemede ki etkisini öğrenmek,
2. Kültür kodları bağlamında hangi faktörlerin daha etkili olduğunu analiz etmek,
3. Kültür kodları bağlamında mevcut faktörlerin etkisinin zamanla azalıp azalmadığını tespit etmeyi amaçlar.

Çalışmanın Önemi

Bu çalışmanın önemi; kolektif bilincin nasıl şekillendiğini ve bu bilincin İngiliz toplumu, siyaseti üzerinde nasıl bir etki oluşturduğunu analiz ederek; kültür kodları bağlamında İngiliz toplumsal ve siyasal yapısının sınıflandırılması ve anlamlandırılmasına sağlamaktır.

Çalışmanın Kapsamı

Bu çalışmada kültür kodlarını oluşturabilecek temel parametrelerin tamamını değil daha önemli gördüğüm bazı göstergeleri esas alan öğeler üzerinde durdum. Çalışmanın kapsamının böyle bir sınırlamaya tabi tutulması tezin kapsamının kontrol edemeyeceğim oranda farklı unsurlar üzerinden şekillendiği gerçeğinden kaynaklanmaktadır.

Bunun dışında bu çalışma ayrıca, mekân ve zaman açısından da bir sınırlamaya tabi tutuldu. Çalışma mekân olarak sadece Britanya adası ve buradaki tarih, coğrafya, düşünsel deneyimlerle sınırlandırıldı. Zaman açısından ise Aydınlanma sonrası dönem ve gelişmeler esas alındı. Bu sınırlandırmaların temel gerekçesi çalışmanın ancak zaman ve mekân sınırlandırması yapılarak gerçekleştirileceği gerçeğine dayanmaktadır.

Çalışmanın Metodolojisi

Bu bölüm, bu çalışmada kullanılan metodolojiyi açıklamaktadır. Bu çalışma, fenomenlerin ampirik açıdan açıklanmasına odaklanan ve bu konunun derinliğini anlayan 'nitel araştırma' yöntemine uyarlanmıştır. Nitel araştırma esas olarak vaka çalışmasını incelemeyi amaçlayan mevcut araştırmanın doğası için uygun olan konuyu ve açıklamayı algılar. Dolayısıyla; bu nitel araştırmada kullanılan strateji, bir dizi durumun derinlemesine incelenmesi yoluyla oldu. Bu araştırmanın türü, verileri analiz etmek için bazı teoriler kullanarak daha genelden daha spesifik olan tümdengelim yöntemi kullanıldı.

Vaka çalışmasındaki temel fikir, tüm uygun enstrümanlar kullanılarak bir dizi çalışmanın ayrıntılı ve doğru bir şekilde incelenmesiyle yapılabilir. Temel amaç, konuyu mümkün olan en iyi şekilde anlamaktır. Dolayısıyla, kültür kodları bu araştırma sorularının cevaplarını anlamada önemli bir analiz aparatı olarak kullanıldı. Veri toplama, ulusal ve uluslararası literatür taraması ile diğer yazarların metin analizleri yapılarak birincil ya da ikincil kaynaklar üzerinden gerçekleştirildi.

Çalışmanın Organizasyonu

Bu çalışmanın birinci bölümünde; kültür kavramının tanımına, kültür kodlarının teorik alt yapısına ve kültür kodlarıyla ilişkili olan coğrafya, tarihsel deneyimler ve düşünsel mirasa yer verilmiştir. Burada amaç, çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturarak konuya dair ön bir bilgi sağlamaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde; İngiltere'nin kültürel mirasını oluşturan durumlar ön plana çıkarılarak; İngiltere'nin coğrafyası, tarihi ve düşünsel mirası özelinde önemli olaylara ve kişilere yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise; İngiltere kültürünün anlaşılmasında önemli aparatlar olan, İngiliz siyaseti ile politika yapıcılara yön veren ve İngiltere toplumunun anlaşılmasını sağlamaya yarayan birtakım kültür kodlarının analizi üzerinde durulmuştur.

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL TARTIŞMA VE KÜLTÜR KODLARI

1) Kavramsal Tartışma

Çalışmanın ilk bölümü olan; “Kavramsal Tartışma ve Kültür Kodları” bölümünde çalışmaya dair ön bir bilgi sağlamak adına öncelikle birtakım kavramların tanımlaması yapılmıştır. Daha sonra, kültür kodlarının teorik altyapısına değinilerek; kültür kodlarıyla ilişkili olunan coğrafi, tarihi ve düşünsel miras alanları üzerinde durulmuştur.

1.1.Kültür Kavramı

Kültür hakkında kesin bir tanım yapılamamakla birlikte ortak bir yargı söz konusudur. O da kültürün, insanlar tarafından sonradan inşa edildiğidir. Aynı şekilde kültür kavramının hangi zaman diliminde tanımlandığı konusunda da kesin bir yargı yoktur; ancak araştırmalara göre ilk tanımlamalar “17. yüzyılda İngiliz Antropolog Edward Tylor tarafından yapıldığı yönündedir”(Clyde ve Kroeber, 1952:3-4).

Bu bağlamda antropologlar kültürü; gezginler, tüccarlar ve misyonerler tarafından toplanan ve “örnek antropologlar” tarafından da doğal örnekler ve fosiller ile aynı şekilde harmanlayarak ayrılabilir özelliklere indirgediler (Kroeber ve Clyde, 1952:12).

Diğer yandan, 20. yüzyılın başlarında yaşayan Antropolog Franz Boas insan davranışının kültürel yönlerinin, biyolojik temelde veya şartlandırılmış olmadığını, sadece öğrenme yoluyla edinildiğini iddia etmiştir. Ona göre, kültürel davranış koşullandırma nihayetinde alışkanlık yoluyla gerçekleştirilir ve bu nedenle kültürel değerleri açıklamak için ikincil rasyonelleştirmeler yapılsa da, rasyonel görüşmeden ziyade bilinçdışı süreçlerde hareket eder. Yine Boas’a göre; tüm kültürler kendi önceliklerine ve değerlerine göre eşit olarak geliştirilir, hiçbirisi diğerlerinden daha iyi, daha gelişmiş veya daha az ilkel değildir. Kültürel özellikler “insan doğasına” uygun evrensel kategorilere göre sınıflandırılmaz veya yorumlanamaz. Yalnızca ele alınan belirli bir kültüre ilişkin tutarlı bir şekilde birbirleriyle ilişkili unsurlar ekseninde anlam kazanırlar.

Bu minvalde;

İngiliz Antropolog Edward Tylor'a göre Kültür ve Uygarlık; "bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, gelenek ve insanın toplumun bir üyesi olarak edindiği diğer yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütündür"(Clyde ve Kroeber, 1952:12).

İngiliz kültürünün analizi üzerine çalışmalarda bulunan Raymond Williams'a göre Kültür, "belirli bir hayat biçimini tanımlar; sadece sanat ve öğrenimdeki değil aynı zamanda kurumlardaki ve sıradan davranışlardaki anlam ve değerleri ifade eder" (Williams, 1975'ten aktaran Turner, 2016:71).

Peter Burke'e göre genel olarak Kültür, "toplumun paylaştığı anlamların, tutumların, değerlerin ve bunların dışa vurulduğu ya da yer aldığı simgesel biçimlerin (gösterilerin, nesnelerin) oluşturduğu bütündür"(Burke, 1995'ten aktaran İnalçık, 2004:84).

Greverus'a göre ise Kültür; "insanın bir organizma ve bir tür olarak hayatta kalabilmek için, değiştirerek ve biçimlendirerek dış ve iç doğaya dahil olma potansiyelidir. İnsan bu süreç içerisinde kendi çevresinden hareketle ve bu çevreyle ilgili olarak araçlar ve değerler yaratır. Bu araç ve değerler, değişen dünya koşullarına göre bunlardan uzaklaşmak gerekinceye kadar, kurumsallaşmalarla ve geleneklerle bağlantılıdır"(Greverus, 1982'den aktaran Ültanır, 2003:296).

1.1.1. Kültürel Kimlik

Kültürel kimlik kavramını tanımlamadan önce; Kimlik ve Ulusal Kimlik kavramlarına değinmemiz yararlı olacaktır. "Kimlik kavramı ilk kez 1970'li yıllarda John Turner tarafından kavramlaştırılmıştır. Kavramın ilk formülasyonu ise Henri Tajfel tarafından yapılmıştır" (Turner, 1998:6'dan aktaran Erol, 2016:10).

"Kimlik, bir kişinin kendisine has özelliklerinin bütünlüğü ve sürekliliğini ifade eder. Bir kişinin kimliği o'nun kendisini nasıl tanımladığı ile ilgilidir. Kimliğimiz insan olarak varlığımızın merkezidir" (Kültürel Kimlik ve Eğitim, 2018).

Bir başka ifadeyle kimlik, kişinin kendisini var etme ve bir topluma ait hissetme ve tanımlama biçimidir. Kişi doğduğu andan itibaren ailesi ve çevresi tarafından yaşadığı

toplumun dini inancı, tarihi, gelenek-görenekleri ve dolayısıyla kültürüyle tanıştırılır ve bu değerlerle yoğurulur. Böylece kişi, yaşadığı toplumun değerlerini benimseyip kendisini tanımlamaya ve kendi kimliğini kazanmaya başlar.

Ulusal Kimlik ise, Fransız Devrimi ve sonrasında ortaya çıkmakla birlikte;19.yüzyılda ulus-devlet yapılarının belirginleşmesiyle daha da önem kazanmıştır. Belirli bir toprak parçası üzerinde yaşayan uluslar, kendi ulusal kimliklerini oluşturarak bu kimlikleri için mücadele etmeye başlamış bu da dolayısıyla milliyetçiliğin doğmasına sebep olmuştur. Ulusal kimliğin yaratılmasıyla birlikte, ulus-devlet yapılanmasından önce etkin olan dini ve etnik kimlikler eski işlevlerini yitirmişlerdir. Devletlerin, kendi uluslarını ortak bir çatı altında toplama aracı ise, kültür ve ulusal dil sayesinde olmuştur (Şimşek ve Ilgaz, 2016:193-194).

O halde “ulusal kimlik, ulusal kültürün yaratılmış olması ile ulusal devletin yönetiminde belirli coğrafya sınırları içinde yaşayan tüm bireylerin ortaklaşa yaşadıkları, hissettikleri tarihsel kimlik(bizlik) duygusudur” (Mora, 2008:4).

Diğer yandan, kültürel kimlik ile ulusal kimliğin aynı şeyler olmadığını da belirtmeliyiz. Ulusal kimlik, daha çok çağdaş ulus-devletler tarafından yaratılan ve bir takım unsurlarla desteklenen bir kimliktir. Dolayısıyla, ait olduğu toplumun tüm kültürel unsurlarını içinde barındırmaz. Ulusal kimlik, pekâlâ kültür olgusunun bazı unsurlarının seçilip alınmasıyla oluşturulmuş bir kimliktir (Şimşek ve Ilgaz, 2016:195).

Kültürel Kimlik ise, “ bireyin kendisini millet, etnisite, ırk, cinsiyet ve din gibi çeşitli kültürel kategorilerden oluşan belirli bir grup ile tanımlaması veya ona ait olduğunu hissetmesi anlamına gelmektedir” (Huseh ve Chen, 2014).

Kültürel kimlik; tarihi, gelenekleri ve bir takım tinsel hazineleri içermektedir. Kültürel hazineler sadece eskiye dönük ve gelenekçi değildir. Bu hazinelerin varlığı eskiye dayanır; ancak günün yaşam koşulları içinde bir yaratıcılığı ve gücü vardır. Asırlar boyunca yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan toplumlar güçlerini kültürel kimliklerinden almışlardır. Kültürel kimlik, bireyin toplumsallığında olduğu kadar aynı zamanda bireyin kişiliğindedir. İnsanlara genellikle kültürel kimlikleri yön verir. Kültürel kimlik devamlılık arz eden bir süreçtir, dolayısıyla insanlar bu devamlılıkta

kimliklerini korudukları gibi toplumda değişen koşullara da uyum sağlarlar (Kültürel Kimlik ve Eğitim, 2018).

Bu bağlamda; kişisel kimliği ve ulusal kimliği, kültürel kimliğin çok önemli iki temel unsuru olarak nitelendirebiliriz. Doğru tanımlanmış ve benimsenmiş bir kültürel kimlik kişiyi dünyevi kaygılardan uzak tutarak ve koruyarak kişinin yaşamına anlam katar ve kültürel bir bilinç sağlar.

1.1.2. Siyasi Kültür

Michael G. Roskin siyasi kültürü, “yurttaşların siyaset ve toplum konusundaki değerleri ve kanaatleri” olarak tanımlamaktadır (Roskin, 2016:10). Siyasal kültür, aynı zamanda siyaset biliminde, bir nüfusun siyasal sistemine ilişkin tuttuğu ortak görüşler ve normatif yargılar kümesidir.

Siyasi kültür nosyonu, bir başkan veya başbakan gibi belirli aktörlere yönelik tutumları ifade etmez, bunun yerine insanların siyasi sistemi bir bütün olarak nasıl gördüklerini ve meşruiyetlerine nasıl inandıklarını belirtir.

Amerikalı siyaset bilimci Lucian Pye siyasal kültürü; siyasal sürecin altında yatan temel değerler, duygular ve bilginin bir bileşimi olarak tanımlar. Dolayısıyla siyasal kültürün yapı taşları; vatandaşların hükümet biçimlerine yönelik inançları, görüşleri ve duygularıdır.

Siyasi kültür, yerleşik batı demokrasileri bağlamında çok yoğun bir şekilde çalışılmıştır. Siyasi kültürün bilinen klasik çalışması Amerikalı siyaset bilimcileri Gabriel Almond ve Sydney Verba’ya ait olan “Vatandaşlık Kültürü (1963)” adlı eserdir. Liberal bir demokrasinin gelişmesi ve pekiştirilmesi adına Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İngiltere, Batı Almanya, İtalya ve Meksika’da bir anket çalışması yapan Almond ve Verba bu çalışma neticesinde en muhtemel siyasi kültürü tanımlamaya çalıştılar. Onların argümanı üç saf siyasi kültür türü arasındaki ayrımı temel alır. Bunlardan birincisi Katılımcı, ikincisi Tebaa ve üçüncüsü Cemaatçidir. Katılımcı türünde halk, genel olarak siyaset ve politika hakkında pek çok şey biliyor ve dolayısıyla kendisinin siyasete katılması gerektiğini hissediyor. Tebaa türünde halk, siyasetin ne olduğunu biliyor; ancak siyaset konusunda bir fikir belirtme ve katılma

konusunda daha tedbirli yani daha çok itaat etmeye şartlanmış. Cemaatçi türünde ise halk, görüş olarak katı ve kapalı bir profil çizmektedir. Burada halk, günün şartlarına göre o anki durum neyi gerektiriyorsa o duruma odaklanıyorlar dolayısıyla, siyasetten pek haberdar değiller ve katılmıyorlar. Bu anket çalışmasından sonra Almond ve Verba'nın esas düşüncesi; Tebaa ve Cemaatçi tutumların temel olarak katılımcı bir kültüre denge sağladığı noktada toplumlarda bu tür bir demokrasinin en istikrarlı demokrasi olacağı düşüncesidir. Nitekim, Almond ve Verba bu tür bir karışımı “vatandaşlık kültürü” olarak tanımlamışlardır. Bu ideal kombinasyonda; “vatandaşlar politikalarını, yöneticilere tercihlerini ifade etmek için yeterince aktif olmakla birlikte, katılmadıkları kararları kabul etmeyi reddetmekle yetinmeyecek kadar da etkindirler” (Roskin, 2016:11). Böylece vatandaşlık kültürü; demokrasi içindeki halkla kontrol ve etkili yönetim arasındaki gerilimi giderir. Almond ve Verba'nın bu çalışması neticesinde bu tanımlamaya en çok uyan ilk devlet İngiltere, ikinci olarak da Amerika Birleşik Devletleri olmuştur (Roskin, 2016:11). Amerikalı siyaset bilimci Robert Putnam ise, “Vatandaşlık Kültürü” adlı çalışmayı desteklemenin yanı sıra yüksek düzeyde politik ilginin, sosyal eşitliğin, kişilerarası güven ve gönüllü derneklere dayanan sivil toplumun, etkin yönetim ve demokrasinin en ideal toplumu oluşturacağını savunmaktadır.

1.2. Kültür Kodları Teorik Altyapı

Kültür kodu kavramı ilk olarak, “Fransız asıllı Amerikan bilim insanı Clotaire Rapaille tarafından geliştirilmiştir” (Çakır, 2019:10). Clotaire Rapaille incelediği kültür kodunu; “herhangi bir şeye, içinde bulunduğumuz kültür aracılığıyla yüklediğimiz anlamlar” şeklinde ifade eder (Rapaille, 2009). Ona göre; “birbirinden farklı olan kültürlerde bilgi farklı işlendiği için farklı anlamlar taşırlar”(Rapaille, 2009). Bu sebeple, kültürlerin oluşum sürecinde de bilgi farklı işlenip farklı yorumlandığı için her kültüre özgü, kültürlerin coğrafyasıyla, iklimiyle, yaşayış tarzlarıyla bağlantılı kültürel kodlar ortaya çıkmıştır.

Kültürlerin inşa edilmesinin doğal bir sonucu olan kültür kodları, toplumların geçirdikleri kültürel süreçler neticesinde ortaya koydukları tarihsel ve toplumsal semboller bütünüdür. Dolayısıyla kültür kodları, “toplumların veya devletlerin çöküş

sonrası kuruluş aşamasında, kendilerini en pozitif kendi değerine dönmesini sağlayan muharrik kodlardır. Bu kodlar vasıtasıyla toplumlar kendilerini yeniden inşa etmeye çalışırlar ”(Erol, 2016:7). Bu bağlamda araştırmamız; daha çok uluslararası ilişkiler teorilerinden olan “İnşacı Teori” ve “Realist Teori” üzerinden şekillenmiştir.

İnşacı teorinin temel unsurlarından olan kimlikler ve kültürlerin inşası özellikle yaratılan mekan ve koşullar itibariyle önem kazanmaktadır. Nitekim, İnşacı teorinin savunduğu “kimlikler, inançlar, değerler, fikirler ve kültürler sosyal olarak inşa edilir (Gözen, 2017:325) “ düşüncesi ortaya konmak istenen durum ile yakından ilintilidir. Çünkü uluslararası ilişkiler teorisyenlere göre “teori pratikten üretilir”(Keyik ve Erol, 2019:12-49). Dolayısıyla mevcut toplumlarda pratikleşen düşüncelerin ve eylemlerin vücut bulması inşa edilen düşüncenin teorisini ortaya koymakla olur ki bu da beraberinde inşa edilen düşüncenin meşruiyet kazanmasını sağlar. Geçmişten günümüze süregelen durumlar, olaylar ve savaşlar inşacı teoriye göre; egemen gücün yaratmak istediği düzeni kendi inşa etmiş olduğu kültüre uygun hale getirme isteğinden gelmektedir.

Sosyal inşacı teorisyenlerden olan Alexander Wendt; devletlerin kendi fikirleri ve inançları doğrultusunda yarattıkları kimlikleri belirli kurumlarla destekleyerek uluslararası sistemde nasıl meşruiyet kazandıklarını ortaya koymuş ve devletlerin uluslararası sistemde yalnızca politik aktörler olmadığını aynı zamanda inşa ettikleri kültürler ve kurumlar itibariyle de sosyal aktörler olduğuna değinmiştir (Gözen, 2017:328-377). Nitekim, araştırmamız konu itibariyle kültürlerin inşa edildiğini ve bunun neticesinde kültür kodlarının oluşturulduğunu iddia etmesi inşacı teorinin; fikirlerin, inançların ve kimliklerin inşa edildiği yönündeki savını destekler niteliktedir.

Araştırmamızın gidişatını belirleyen ve destekleyen bir diğer teori “Realizm”dir. Bilindiği üzere; Realizmin tarihsel temelleri çok eskilere dayanmaktadır. Bu teori üzerine ilk olarak Milattan Önce(M.Ö.) 545-470 tarihlerinde Çinli stratejist Sun Tzu; devletler arasındaki mücadeleleri “güç” ve “çıkar ilişkisi” üzerinde değerlendirerek realist teorinin iki önemli kavramını ortaya koymuştur (Keyik ve Erol, 2019:15). Diğer yandan, 16 ve 17.yüzyılda değişen ve dönüşen toplum düzeniyle birlikte dönemin İngiliz filozofu Thomas Hobbes (1588-1679) realist geleneğin bu dönemdeki

savunucularından biri oldu (Keyik ve Erol, 2019:16). Hobbes özellikle, 1600’lü yıllarda İngiltere’deki iç savaştan etkilenince; mutlak güçlerin egemenlikleri ve insanın doğası üzerine çalışmalar yapmaya başladı ve günümüz “devlet” oluşumlarının kökenini ortaya koydu(Gökberk, 1993). Dolayısıyla böyle bir gelenekten gelen İngiltere kültürü, pratikte yaşanan durumları teorilere yansıtarak öncelikle meşru bir zemin yarattı ve daha sonra emperyalist faaliyetlere girişerek; bir dönemin yani 1814-1915 yıllarının hegemon gücü olmayı başardı. İngiltere ilk dönem politikasını tamamiyle sert güç unsurlarına (askeri ve ekonomik) başvurarak yaptı (Keyik ve Erol, 2019:25). 1814-1915 yıllarında etkin bir şekilde güç ve çıkar mücadelesine giren İngiltere; özellikle “kaynaklar” bakımından üstünlüğü elinde bulundurunca uluslararası sistemde önemli bir konuma yükseldi (Keyik ve Erol, 2019:12-49). İngiltere’nin giriştiği bu güç ve çıkar mücadelesi uluslararası sistemin anarşik yapısını ve toplumların birbirlerine üstünlük kurma çabalarını ortaya koymasından dolayı ayrıca realist teoriyi destekler niteliktedir.

İngiltere’nin uluslararası sistemde uzun yıllar sürdürdüğü hegemonyası yaşanan ağır savaşlar neticesinde;1915’ten sonra Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’ne geçmiştir. 1915’ten sonra ABD’nin dünya sistemindeki etkinliği, İngiltere’nin politikalarında özellikle dış politikasında değişikliğe sebep olmuştur. İngiltere’nin, 1814-1915 yılları arasındaki dış politikası daha çok saldırgan ve sert güç unsurlarının ön planda olduğu bir dönemken; 1914’te Birinci Dünya Savaşı’nın(1914-1918)başlamasıyla birlikte ve yaşanan ağır kayıplar neticesinde İngiltere, meşru zeminler kurmaya çalışarak İkinci Dünya Savaşı(1939-1945) sonrasında yumuşak güç unsurlarını kullanmaya başlamıştır. Yumuşak güç unsurları dediğimiz kavramlar tamamiyle bir ülkenin politik fikirleri ve kültürünün çekiciliğiyle ilişkilidir (Keyik ve Erol, 2019:25). “Eğer karşınızdaki ülke sizin politikalarınızı meşru görüyorsa ve bu çerçevede cazibenizle karşı tarafa istediğinizi ne kadar yaptırabiliyorsanız, yumuşak gücünüzde o kadar fazladır” (Keyik ve Erol, 2019:25). Örneğin, İngiltere filmlerinin ve sinemasının etkinliği, ayrıca dil unsuru İngiltere’nin, uluslararası sistemdeki yumuşak gücünü arttırmaktadır. İngiltere, bunun dışında yumuşak gücünü arttırmak için birtakım uluslararası kurumlar kurarak veyahut önemli kurucu üyeler arasında yer alarak meşru zeminler oluşturmuş ve bu da dolayısıyla dünya sisteminde önemli ve sözü geçerli bir aktör olmasını sağlamıştır. İngiltere’nin inşa etmiş olduğu kültürü

sayesinde başarılı olması ve halen günümüzde bile önemli aktörlerden biri olması oluşturduğu uluslararası kurallar ve kurumlar sayesinde olmuştur. Çünkü bir devlet kendi toplumunun kültürü ve çıkarlarıyla ilintili uluslararası kurallar oluşturabilirse, yaptığı eylemlerde diğer toplumların gözünde meşru görünebilir. Nitekim, araştırmamızda konu edindiğimiz İngiltere'nin Kültür Kodları bölümünde İngiltere'nin 1945 sonrası daha çok yarattığı uluslararası kurallara, teorilere ve kurumlara bağlı olarak meşru zeminler yarattığı ve bu doğrultuda emperyal faaliyetlere giriştiği yönündedir. 1945 öncesi uluslararası sistemdeki etkinliğini tekrar kazanmak isteyen İngiltere, 1945 sonrasında daha çok kültürel unsurlar ve birtakım casus eylemlerle bu etkinliğini tekrar kazanmak istemiştir. Casus eylemler dediğimiz “False Flag” eylemleri İngiltere'nin inşa ettiği uluslararası kurallar ekseninde meşru gösterilmeye çalışılmış ve diğer devletlerin desteği alınmak istenmiştir. Nitekim, araştırmamızda bu konudan detaylıca bahsedilmiştir.

1.3. Kültür Kodları ve İlişkili Olduğu Alanlar

İnsanoğlu yaşadığı her an zihninde bir takım söz, simge ve hareketleri bilinçdışı bir şekilde kodlamaktadır. İnsan beyninde oluşan bu kodlar; kişinin yaşadığı coğrafyayla, tarihsel bağlarla ve düşünsel mirasla ilintilidir. Dolayısıyla, her birey toplumda nasıl davranacağını veyahut içinde bulunduğu süreci nasıl yürüteceğini bu kodları keşfederek belirler, bireyin zihninde bilinçdışı bir şekilde belirlediği bu semboller ise kendi toplumundan aldığı kodlardır (Rapaille, 2009). Bireyin farkında olmadan yaşadığı toplumdan aldığı bu kodlar onun diğer toplumlar tarafından tanımlanmasını sağlar. Dolayısıyla bu bölümde daha çok bir toplumun tanımlanmasında öne çıkan ve bu toplumun olumlu veyahut olumsuz taraflarının oluşmasına vesile olan coğrafi, tarihi ve düşünsel miras bağları ile kültür kodları ilişkisi üzerinde durulacaktır.

1.3.1. Coğrafya-Kültür Kod İlişkisi

Sosyal bir varlık olan insan, yaratmış olduğu tüm mekanları, kendisini var etmek için yapmaktadır. Varlığını kanıtlamak adına yaptığı tüm ürünleri bilerek veya

bilmeyerek yine kendi deneyimlerinden ve yaşantısından yola çıkarak yaratmaktadır. Kişi; ilerlediği bu üretim sürecinde, yaratmış olduğu mekanlarda kendisini ne kadar doğru biçimlendirip tanımlarsa o kadar başarılı olur. Burada asıl önemli olan, “onun yüzyılların birikimi olan kültürü vesilesiyle inşa ettiği anlamlar ve bu anlamların kendi yarattığı mekanlara nasıl yansıdığıdır” (Rapaille, 2009). Nitekim; bizler bahsettiğimiz bu anlamları “kod” diye nitelendiririz (Rapaille, 2009). Kültürlere göre farklılıklar gösteren bu kodlar, toplumların yaratımları sonucu oluşmuş ve dolayısıyla bu yaratımlar bu mekanları nesnellikten çıkarmaktadır. Bizler bu mekanların üretimlerini doğrudan göremeyebiliriz; ancak bu mekanları bir takım kültürel kodlarla çözümleyebiliriz.

Toplumlar yaşadıkları mekanları, kendilerinin nasıl bir süreçten geçtiklerini daha kolay anlamak adına bu tür semboller ve anlamları insanların zihninde kodlamışlardır. Dolayısıyla, kültürel kodlama üzerinde etkili olan; toplumların yaşadıkları coğrafi mekan unsuru önemli bir kodlama mekanizması içermektedir.

Farklı coğrafi mekanlarda yaşayan insanlar kendi yaşayış tarzlarına, inançlarına ve değerlerine göre bilgiyi farklı açılardan ele alıp değişik bakış açılarıyla yorumlarlar ve böylece yaşanan coğrafi mekan kültürün şekillenmesinde rol oynayarak bu kültürü anlama yolunda önemli aparatlar olan kültür kodlarını oluştururlar.

2010 senesinde “Davranışsal ve Beyin Bilimleri Dergisi”nde yayımlanan bir makaleye göre; coğrafyanın yani yaşanan mekanın mantık, davranış ve benlik duygusu üzerinde önemli etkileri olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmayı yapan psikologlar hem batı kültüründen hem de doğu kültüründen olan kişilere “tren, otobüs, ray” kelimelerinin olduğu bir liste veriyor ve bu listeden birbirleriyle ilintili olan iki nesneyi seçmeleri isteniyor. Doğu kültürüyle yetişen kişilerin olaylara daha bütünsel yaklaştığını “tren ve ray” arasındaki işlevsel bağı düşünüp bu iki nesneyi seçtiği görülmüştür. Batı kültürüyle yetişen kişilerin ise; daha detaycı düşünüp “tren ve otobüsü” seçtikleri görülmüştür. Bu durumda batı kültüründe yetişenlerin “bireysel” ve başarılı olma oranlarının daha yüksek olduğunu, doğu kültüründe yetişenlerin ise “kolektivist” düşünüp bireysel başarıdan ziyade geneli düşündüklerinden başarı oranlarını düşürdükleri söylenmiştir. Psikologlar bu kez de, Japonya ve Kanadalı

çocukların yaptıkları resimleri karşılaştırıyor ve bu ayrımın coğrafi mekan kaynaklı olarak küçük yaşta ortaya çıktığı yargısına varıyorlar.¹

Bu örneklerde de görüldüğü üzere, toplumlar kendi kültürlerini şekillendirirken ya da bir olayı, bir durumu değerlendirirken farkında olarak veya olmayarak yaşadıkları mekanın ve içinde bulundukları koşulların etkisinde kalmaktadırlar. Dolayısıyla bu durum, yaşanan coğrafi mekanın kültürün oluşumu üzerindeki etkisini ortaya koyarken; aynı zamanda bilinçdışı bir şekilde o kültüre özgü kültür kodlarını da oluşturmaktadır.

1.3.2. Tarihsel Deneyim-Kültür Kod İlişkisi

Toplumların geçirdikleri tarihi süreçler ve dolayısıyla elde ettikleri deneyimler, o toplumun tarihsel hazinesini oluşturmaktadır. Kültürün önemli bir parçası olan tarihsel hazineler, bir toplumun geçmişi ile geleceği arasında bağ kurarak toplumların ayakta kalmasını sağlar. Nitekim, tarihsel hazineler bir toplumun kültürünün olmazsa olmazlarından.

Toplumlar kendi tarihlerinde başarı olarak saydıkları bir takım durumları zayıf bir duruma düşüklerinde uygulamaya çalışarak; kendilerini yeniden inşa etmeye veyahut ayakta kalmaya çalışırlar. Nitekim, bu durum toplumların kültür kodlarında önemli tarihsel unsurlar olarak kabul edilmektedir; çünkü kültür kodları aynı zamanda “toplumların veya devletlerin çöküş sonrası kuruluş aşamasında, kendilerini en pozitif kendi değerine dönmesini sağlayan muharrik kodlar” olarak nitelendirilmektedir (Erol, 2016:7).

Tarihsel bir takım unsurlar, kişisel bilinç ve toplumsal bilinç üzerinde oldukça etkilidir. Nitekim, İbni Haldun’da “Mukaddime” adlı eserinde aynı zamanda bu toplumsal bilince değinir. İbni Haldun’a göre, kolektif bilinci harekete geçirecek olan durum “asabiyet” olgusudur.

Ona göre “asabiyet” bir manada kışkırtıcı güç niteliğindedir. İbni Haldun bu “kışkırtıcı güçleri” yani “asabiyeti”, nesep ve sebep asabiyeti olarak ikiye ayırır ve nesep asabiyetini şöyle tanımlar. Nesep asabiyeti; benzer bir soydan gelmeyi, ortak bir

¹ <https://www.bbc.com/future/article/20170118-how-east-and-west-think-in-profoundly-different-ways> (Erişim Tarihi: 07.12.2019)

soyağacına bağlı olmayı ve kandaş olmayı ifade eder ve kişinin iradesi dışında oluşan bir asabiyet türüdür. Sebep asabiyeti ise; toplumsal yaşamda kolektif bilinci oluşturan bir ideolojiye, bir dine ve bir siyasi görüşe mensup olma gibi iradeye bağlı olan durumdur. İbni Haldun, nesep asabiyetinin daha çok bedevilerde oluştuğunu sebep asabiyetinin ise medenilerde ortaya çıktığını belirtmektedir (Halim, 2014'ten aktaran Erol, 2016:11-12). Asabiyet kavramı, "takım ruhu, partizanlık, ailevi, parti, kabile bilinci, kan ilişkisi, aşiret ruhu, kabile sadakati, canlılık, birlik duygusu, dayanışma duygusu, kolektif bilinç, grup duygusu, sosyal dayanışma" olarak tercüme edilmektedir (Gierer, 2001'den aktaran Erol, 2016:12). İbni Haldun'un tanımlamalarına dayanarak asabiyet unsurlarının bir manada toplumların kültür kodlarını oluşturduğunu ve bu kodların daha çok tarihsel bir takım değerler üzerinden gerçekleştiğini ve bu tarihi değerlerin, toplumları eyleme geçirdiği yönündedir.

1.3.3. Düşünsel Miras-Kültür Kod İlişkisi

Toplumların düşünsel mirası daha çok toplumların bilme arayışları ve dönüşme istekleri neticesinde olmuştur. Toplumlar ilk olarak, bilme arayışlarına ve dönüşmeye Ortaçağ dönemiyle başlamışlardır. Özellikle Batı toplumlarında başlayan "Aydınlanma" hareketleri neticesinde insanların gerçek ve akılcı bilgiye ulaşmak için yeni toplumlar yaratmaları bu dönüşüm sürecini başlatmıştır.

15 ve 16. yüzyılda "Avrupa insanı, Ortaçağ'ın dinsel ve geleneksel değerlerin kendilerini geliştirmek ve daha iyi yaşamak için yeterli olmadığını anlaması üzerine, bu dinsel ve geleneksel değerler yerine yeni değerler oluşturma çabası içine girdiler." (Çüçen, 2006:25). Ve öncelikle, insanları bilimden ve akılcı düşünmekten alıkoyan dini kurumlara karşı bir mücadele başlattılar. Toplumların bu dönüşüm süreci zayıf olan toplumlarda yani pozitif bilim karşısında dini değerleri daha çok ön plana alan toplumlarda geç yaşanırken; Teosentrik (Tanrı merkezli) anlayışı terk edip daha çok bilimi ve laikliği ön plana alan toplumlarda değişim ve dönüşüm süreci hızlı yaşanmıştır. Ancak; 18. yüzyılda Batı toplumlarında ortaya çıkan düşünsel, kültürel ve toplumsal değişimin oldukça uzun ve sancılı bir süreç olduğunu da belirtmek gerekir. Özellikle kültürel alanda yaşanan dönüşümler hem batı toplumları hem de doğu toplumları için hiç kolay olmamıştır.

“Aydınlanmak” isteyen toplumların, bilme arayışları ve modern bilgiyi elde etme istekleri kültürel alanda önemli bir ilerlemenin gerçekleşmesini sağlamıştır. Aydınlanma döneminde; düşünsel alanda ortaya konan birtakım fikirler ve projeler toplumların düşünsel miraslarını oluşturarak; günümüze ışık tutmuştur. Nitekim, 15 ve 16.yüzyıllarda ortaya çıkan ilerleme hareketleri daha çok düşünsel alanda olmuştur. Dolayısıyla bu düşünsel dönüşümler kültürler üzerinde önemli etkiler yaparak, bir nevi günümüz toplumlarının düşünsel alanda hangi kültürel kodlarla anılması gerektiğinin yolunu çizmiştir.

Özetle; bu bölümde üzerinde durduğumuz coğrafi, tarihi ve düşünsel miras ile kültür kodları ilişkisi toplumların kendilerini hangi kodlarla tanımlamaları gerektiği konusunda onlara kaynaklık etmiştir. Aynı zamanda kültür kodları ile ilişki içinde olan bu alanlar bizlerin de kültür kodlarını anlamamız ve bizlere yol göstermesi açısından da önem taşımaktadır.

2.BÖLÜM

İNGİLTERE’NİN KÜLTÜREL MİRASI

2) İngiltere’nin Kültürel Mirası

İngiltere’nin kültürel mirasının anlatıldığı bu bölümde genel olarak ana hatlarıyla; İngiltere’nin coğrafi durumuna, tarihsel deneyimlerine ve düşünsel mirasını oluşturan önemli şahsiyetlerine değinilmiştir. Buradaki amacımız; İngiltere’nin kültür kodlarının oluşmasına kaynaklık eden alanları ön plana çıkartmak ve bu alanlar ekseninde bir değerlendirme yapmaktır.

2.1. Coğrafya

İngiltere; Birleşik Krallığın en baskın kurucu birimidir ve Büyük Britanya adasının yarısından fazlası İngiltere’ye aittir. İngiltere, günümüzde yanlış bir şekilde tüm Birleşik Krallık ve Büyük Britanya adası(İngiltere, İrlanda, İskoçya ve Galler) olarak bilinir. Oysaki İngiltere, Birleşik Krallığı oluşturan dört parçadan sadece bir tanesidir (Roskin, 2016).

İngiltere’nin coğrafi konumunun kültürü üzerinde oldukça etkili olduğu bilinen bir gerçektir. Bir ada ülkesi olması hasebiyle, kültüründe en önemli unsurların coğrafi şartlar ve bütünü oluşturan öğeler olduğu söylenmektedir (Black, 2018:9). İngiltere’nin coğrafi şartları kültürü üzerinde, ada ülkesi olmasından ve ülkenin büyük bir kısmının limanlara ve denizlere yakın olması dolayısıyla önemli bir rol oynamıştır. Diğer yandan, ikliminin tarih boyunca her zaman ılıman ve bol yağışlı olması, sıcaklığın her yıl kısa bir süre için donma noktasının altına düşmesi; sulama işleminin ve tarımın getirdiği örgütlenmeyle ilgili kısıtlamalar olmadan yapılmasını ve yıl boyu gemi işletmeciliği ve balıkçılığın sürdürülmesini sağlamıştır (Black, 2018:9). Ayrıca bu sayede, kömür, tuğla, taş ve kereste gibi birçok yapı ve güç kaynağı temin edilmiştir. Britanya tarihindeki bu yapısal unsurlar, belli bir siyasi kültürün ve toplumsal yapının oluşmasını ve gelişmesini sağlamıştır (Black, 2018:9).

Coğrafyanın ve iklimin toplumların kültürleri üzerinde önemli etkileri olduğu gibi İngiliz kültürü üzerinde de etkileri söz konusu olmuştur. Nitekim, ılıman bir iklime sahip olan İngiltere'nin durumunu İbni Haldun, “Tabiat-İnsan” ilişkisi ekseninde değerlendirerek, ılıman bir iklime sahip olan toplumlarda yaşayan insanların mükemmel olduğunu söylemektedir (Turgut, 2013:183). “Bu bölgede yaşayan insanın mesken, kılık-kıyafet, yiyecek maddeleri ve sanat yönünden de mutedil bir özellik gösterdiğini vurgulayarak; bu insanların genel itibariyle her türlü aşırılık ve sapmalardan uzak olduklarını ifade eder” (Turgut, 2013:183). Dolayısıyla, toplumların yaşadıkları coğrafya ve iklim ne derece sert veyahut ılımansa o derece toplumların kişilikleri ve kültürleri üzerinde etki taşımaktadır (Turgut, 2013:182).

2.1.1. Homojen Aidiyet

Aidiyet; kişinin kendisini bir nesneyle, insanla, toplulukla, etnik grupla veyahut sosyal bir grupla ilişkilendirmesi ve ait hissetmesi durumudur. Kişi yaratmış olduğu kimliğe hangi unsuru iliştirirse o şekilde tanımlanır ve o aidiyetin bir parçası olur (Alptekin, 2011).

Toplumsal aidiyet; bireyin doğduğu andan itibaren sahip olduğu tarihi geçmiş ve toplumsal değerlerdir. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu değerler bireylerde devamlılık arz eden toplumsal bir hafızanın oluşmasını sağlar. Nitekim ait olunan kültürün izleri geçmişte bireyler üzerinde nasıl etki yaptıysa günümüzde de bu etki devam etmekte ve bu izler geleceğe uzanmaktadır (Alptekin, 2011).

Homojen aidiyet ise; hem bireysel aidiyete ve hem de toplumsal aidiyete bağlı kalınarak; aitlik duygusunun yaratmış olduğu bir takım değerleri dinsel, dilsel ve ulusal kimliklerle ilişkilendirerek katıksız bir aitlik yaratma duygusu ve çabasıdır. Nitekim homojen aitlik durumu toplumların henüz modernleşmediği dönemlerde yani sanayileşmeden önce daha yoğunken; sanayileşme ve modernleşmeden sonra homojen aitlik duygusunun yerini karmaşık toplumlar ve duygular almıştır (Kaleli, 2016).

Toplumların 15 ve 16.yüzyıllarda bir dönüşüm sürecinden geçme isteği neticesinde modern bilginin ortaya çıkışı sanayi toplumlarının oluşmasını sağlamış ve

bu durumda geleneksel olan toplumların sanayileşerek homojen kültürlerin yozlaşmasına sebep olmuştur. İngiliz kültüründe homojen aitlik duygusu sanayileşmeden önce baskın bir şekilde hakimken; sanayileşmeyle birlikte toplumda var olan ortak bir amaç, inanç, değerler ve kolektif bilinç ortadan kaybolmaya başlamıştır. Bu durumu Ziya Gökalp, karışık cemiyetlere bağlamaktadır. Ona göre; karışık cemiyetler yani homojen aitlik duygusuna sahip olmayan toplumlar sanayi keşifleri ve icatlar yapabilir; ancak kültürel ve kolektif aitlik bilinç açısından yenilikler gerçekleştiremezler (Gökalp, 2013). Ayrıca şu cümlelerle de devam eder; “bir millet eğer hayatının bir döneminde uzun süre homojen bir hayat yaşamışsa onun faydasını görür. Tersini olursa kuvvetini yitirir. İngilizler çocuklarına gelir getiren mal bırakmayı hiçbir zaman düşünmezlerdi. Miras olarak, “terbiye” ve “eğitimi” bırakırlardı. Çocuk bunlarla hayatını kazanabilirdi; fakat şimdilerde mal bırakmaya başlamışlar demek ki kültürel aitlik duygularını kaybetmeye başlamışlar” (Gökalp, 2013). Gökalp’in bu sözleri, İngilizlerin homojen aidiyetlik durumları hakkında etkin bir veri ortaya koymaktadır; çünkü 1600’lü yılların İngiltere’si daha çok emek gücüne dayalı, kolektif bilincin ve milliyetçilik duygularının baskın olduğu bir toplumken, yıllar ilerledikçe modernleşme ve küreselleşmenin de etkisiyle toplumsallık ve kolektif bilinç yerini bireyselliğe bırakmıştır.

200 yıl boyunca Fransız kültürünün etkisi altında kalan İngiltere, en nihayetinde 1600’lü yılların ortasından itibaren milli bir bilinç oluşturarak kendi kültürel kimliklerini tanımlamış ve aidiyetlik kazanmışlardır. Nitekim; İngiliz milliyetçiliği üzerine yapılan incelemelere göre; İngiltere’de 1400’lü yıllarda “Country(ülke)”, “Commonwealth(müşterek)”, “Empire(İmparatorluk)”ve“Nation (Millet)” gibi kelimelerin yer almadığı daha sonraki yıllarda “milliyetçilik” olgusunun perçinlenmesiyle 1500’lü yıllarda sözlüklere girdiği belirtilmiştir (Kıraç, 2019).“Bu sözcükler anlam bakımından ‘İngiltere’nin egemen halkı’ manasında kullanılmaya başlanmış ve eş anlamlı hale gelmiştir”(Kıraç, 2019). Özellikle, bu dönemlerde ortaya çıkan “milliyetçilik” İngiltere milli kültürünün yaratılmasında ve uluslararası sistemde hegemon aktör olmasında önemli bir parametredir. Nitekim, İngilizlerin milliyetçilik duygularının perçinlenmesini sağlayan en önemli olay 1600’lü yıllarda Tudor Hanedanlığı zamanında İspanyolların Manş Denizi’nde İngiltere’ye saldırması olmuştur. İspanyolların bu saldırısı, İngilizlerin aidiyetlik duygularını etkileyerek

İngiliz milliyetçiliğinin ve kimliğinin açığa çıkmasına vesile olmuştur (Black, 2018:96). İspanya ile yapılan bu savaş, hem ulusal bilinci güçlendirmiştir hem de ulusal tarihe yeniden odaklanmayı sağlamıştır. 1600'lü yıllarda İngiltere toplumunda milliyetçilikle başlayan uluslaşma düşüncesi hem teknolojik hem de sosyal bir takım gelişmeleri de ayrıca beraberinde getirmiştir.

8.Henry'nin Tudor Hanedanlığının varisi olması ve bu dönemde İngiltere'yi yönetmesi İngiliz halkının yüceltilmesini ve elit bir halk olarak takdim edilmesini sağlamıştır (Kıraç, 2019). Bu dönemde dini kimlik özellikle Protestanlık kimliği ve İngiliz milliyetçiliğinin birlikte ele alınması İngiliz toplumunda ve kültüründe başarının önemli bir kanıtı olarak gösterilmektedir. Nitekim, İngiliz milliyetçiliğinde Tanrı'nın evladı oldukları düşüncesi son derece hakimdir ve ayrıca Tanrı tarafından "seçilmiş" özel bir toplum olduklarını sıklıkla dile getirmektedirler ve milliyetçilik duygularını dinle pekiştirmektedirler (Greenfeld, 2017:102-103). İngiliz milliyetçilerinin Protestanlığın, Tanrı tarafından kutsandığını ve "Tanrı'nın İngiliz" olduğunu iddia etmeleri onların savaşmalarını ve başarılı olmalarını sağlayan durumlar olarak gösterilmektedir (Greenfeld, 2017). Çünkü onlara göre;" İngiltere, yalnızca bolluk ülkesi değil aynı zamanda Tanrı'nın ve meleklerinin yabancı düşmanlara karşı İngilizlerin yanında savaştığı bir yerdir" (Kıraç, 2019). Bu görüş aynı zamanda Max Weber'in "Protestanlık Ahlakı" ile de aynı görüşü yansıtmaktadır. Nitekim, Weber de böyle bir düşünce ortaya atmıştır ve batı toplumlarının başarısını ve dünya sisteminde önemli aktörler olmasını Hristiyanlığın mezheplerinden biri olan Protestanlığa bağlamıştır.

Diğer yandan, kolektif bilincin bir yansıması ve milliyetçiliğin ortak ürünü olan teknolojik devrimler İngiltere'ye önemli bir güç katmıştır. Teknolojik devrimlerle birlikte İngilizler kendilerini "bilimsel millet" olarak tanımladılar(Kıraç, 2019). "Milletin şanı ile bilimsel çaba eşdeğer kıymet görüyordu. Artık bilim İngiliz milli karakterinin özündeydi ve onun ilerlemesi milletin ilerlemesini kesinlikle katlayacaktı" (Kıraç, 2019). Bu görüşle birlikte, "Sanayi Devrimi" hem modern İngiltere'nin kurulmasını hem de İngiltere'nin dünyanın egemen gücü olmasını sağlamıştır. 18.yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşen bu devrim "Batı Aydınlanmasını" ve modernleşme tarihini başlatmıştır. Nitekim, bu devrim sadece teknik bir ilerleme değil, aynı zamanda felsefi, ekonomik ve bilimsel bir ilerlemedir.

Sanayi Devrimi gibi modern bir devrimin tarihini başlatan İngiltere, bu devrimi sahip olduğu aidiyetlik yani milliyetçilik duygusu ve kolektif bilinç sayesinde yapmıştır; ancak modernleşmenin fitilini ateşleyerek de homojen toplumların yok oluşunu hızlandırmıştır; çünkü insanlık tarihi ilerleme kaydettikçe kişilerin ortak karar alma ve ortak bir bilinçle hareket etme durumları ortadan kalkmıştır ve günümüz hayatını rutine bağlayarak, insanları dar bir çerçeveye hapsetmiştir (Kaleli, 2016).

2.1.1. Mutlak Olmayan Monarşi

Mutlak monarşi; yasama, yürütme ve yargı erklerinin tek bir kişide yani hükümdarda toplandığı ve dolayısıyla hükümdarın keyfi uygulamalarına sebebiyet veren bir yönetim şeklidir. Meşruti monarşi ise; erkler ayrılığının olduğu, hükümdarın yetkilerinin halkın seçtiği meclis ve anayasa tarafından sınırlandırıldığı yönetim şeklidir.

İngiltere, 13.yüzyıla kadar mutlak monarşiyle yönetiliyordu; ancak 13 ve 14.yüzyılları kapsayan dönemde kralın keyfi uygulamalarına son vermek adına “Magna Carta” olarak bilinen büyük özgürlük sözleşmesi imzalanarak mutlak monarşiden meşruti monarşiye geçişin temelleri atılmıştır.

1215 tarihli Magna Carta dönemin Kralı John ile derebeyler arasındaki uzun mücadeleden sonra kabul edilmiştir. Bu özgürlük sözleşmesinde kralın idari, feodal ve hukuki yetkilerini kullanım biçimi kınanmış ve bundan sonra hangi yetkileri nasıl kullanacağı tanımlanarak yetkileri kısıtlanmıştır. Bu sözleşmede özgür insanların ve derebeylerin hakları, sarayın keyfi uygulamalarına karşı korunmuş ve savunulmuştur (Black, 2018:56-58). Magna Carta’nın, İngiltere tarihinde uzlaşma temelli ve anayasal bir belge niteliği taşıması, özellikle 13 ve 17.yüzyıllarda hükümdarın keyfi uygulamaları karşısında haklarını savunmak isteyenlerin başvuru kaynağı olmuştur (Black, 2018:56-58).

İngiltere’nin 13.yüzyıldaki bu dönüşümü ve sonraki yüzyıllarda devam eden gelişimi, mutlak monarşi yönetimini ortadan kaldırmıştır ve bunun yerine yönetimde hükümdarın sembolik olarak görev aldığı ve daha çok halkın yönetimde söz sahibi

olduğu meşrutî monarşi yönetim şekli benimsenmiştir. İngiltere halen günümüzde de mutlak olmayan monarşi yani meşrutî monarşiyle yönetilmektedir.

2.2. Tarihsel Deneyimler

Çalışmanın bu kısmında İngiltere'nin kültürünü oluşturan unsurlara ve modernleşme tarihine giden sürece; siyasi olaylar, anayasal gelişmeler, sanayileşme, emperyalizm ve devrimler bazında bakılarak analiz edilecektir.

Bu minvalde; İngiltere'nin kültürel mirasında önemli olan bir diğer unsur tarihsel deneyimlerdir. Nitekim, Britanya tarihinde birçok tarihsel deneyim bulunmaktadır, günümüzde ise İngiltere halkı tarafından yoğun olarak bu tarihsel hazinelere yönelme mevcuttur, özellikle başarı saydıkları “geçmişteki deneyimlere” atıfta bulunma ve tekrar başarılı olmak için de bu geçmiş deneyimlerini kullandıkları bilinmektedir (Black, 2018:14).

İngilizlerin başarı olarak saydıkları ve “geçmişteki deneyimleriyle” ilgili örneklerinden bir tanesi şudur; BBC History Magazine Haziran 2006 sayısında bir anket yapar ve ankette sizce Britanya, Britanya gününü aşağıdaki tarihi günlerden hangisinde kutlamalıdır? Diye bir soru sorar ve on seçenek sunar. En çok tercih edilen yanıt; Magna Carta Günü olan 15 Temmuz olmuştur. Çünkü Magna Carta zamanla bir özgürlük anlaşması olarak kabul görmüştür. Bundan dolayı, 12 Mart 2014'te Tim Berbers- Lee, Radyo Dörtte internetteki haklarının korunması için “Magna Carta benzeri bir özgürlük anlaşması” yapılması çağrısında bulunur (Black, 2018:14). Dolayısıyla, Magna Carta'nın İngiltere'de halen etkin bir belge olması hem getirdiği haklar itibarıyla uzlaşma ve demokratik anlayışı koruması hem de bireysel özgürlükleri hatırlatması bakımından önem taşımaktadır.

Diğer bir durum ise, İngiltere'nin tarihsel başarısının konu edildiği filmler olmuştur. Bir dönemin “güneş batmayan imparatorluğu” olarak anılan İngiltere, günümüzde de halen bu bilinçle hatırlatılmaktadır. Özellikle “İmparatorluk” döneminin anlatıldığı “Hindistan İhtilali (The Drum, 1938) ve Kahramanlar Destanı(The Four Feathers, 1939) gibi kült yapıtlar; İngiltere'nin tarihi başarısını yeniden canlandırmaya yöneliktir (Black, 2018:13).

İngiltere toplumunun inşa etmiş olduğu kültür ve kendi varlığını ortaya koymak adına yapmış olduğu çalışmalar ve dönüşümler tarihi hafızada yerini ve önemini korumaktadır. Her toplum gibi İngiltere'nin de geçmişindeki başarılar onun için önemli bir koddur ve motivasyon kaynağıdır. Dolayısıyla, İngiltere'de halen “geçmiş deneyimlerin” hatırlatılması tamamiyle ülkenin kendi tarihlerine olan güvenini ve inancını korumaya dönük çabalardır (Black, 2018:13).

2.2.1. Siyasi Olaylar

İngiltere tarihi temel olarak, Milattan Sonra (MS) 43'te Romalıların İngiltere'yi işgal etmesiyle başlamıştır. Romalıların İngiltere'yi işgal etmesiyle birlikte burası pek çok açıdan değişime uğramıştır. İngiltere'de bugün bile Roma dönemine ait binalar, kaleler, yollar ve hamamlar bulunmaktadır (Barrow, 2013). “Britanya, İskoçya hariç yaklaşık 400 yıl Roma hakimiyetinde kalmıştır. Romalıların hakimiyet sürdüğü bölgeler arasında Londra, Winchester, York ve Lincoln gibi önemli şehirler bulunmaktadır” (Barrow, 2013).

Britanya adasına, “Romalılardan sonra 5. yüzyılda Angıllar ve Saksonlar ayak basmaya başladı. Angıllar ve Saksonlar; kasabaları tahrip ederek İngiltere'nin dört bir yanına yayıldı”(Roskin, 2016:23). Angılların bu bölgeye girmesine sebep olan durum ise; bu bölgede yaşayan Britonların(Keltler), saldırılara açık hale gelmesi ve Angıllardan yardım talep etmesi olmuştur(Şahin, 2000:296-297). Britanya adasına yerleşmeye başlayan Angıllar, “işgal ettikleri bölgeye “Angle (Anglo)” ve “Land(Toprak)” kelimelerinin birleşimi olan England (İngiltere: Angıllar'ın Toprağı) adını verdiler”(Şahin, 2000:296-297). Daha sonra, 1066'da Fransız Normanlar İngiltere'yi işgal etmeye başladılar. İstilacı Normanlar “Hastings Savaşı”nda Saksonları yendi ve dolayısıyla Normandiyalı William İngiltere kralı oldu.

Diğer yandan, İngiltere tarihinin en önemli gelişmeleri 1066-1485 yılları arasında yaşanmıştır; çünkü bu yıllarda İngiltere birçok iç savaşa sahne olmuştur, bunun yanı sıra tarihte hanedanlık savaşı olarak da bilinen ve Fransa ile İngiltere arasında yaşanan Yüzyıl Savaşları (1337-1453) da yine bu yüzyıllar arasında

gerçekleşmiştir. Yüzyıl süren bu savaşlar neticesinde; Fransa galip gelse de İngiltere ilk kez bir İngiliz aile tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Her iki devletinde ciddi kayıplar verdiği bu savaşta karşılıklı olarak herhangi bir sözleşme yapılmadan savaş son bulmuştur.

İngiltere’de 1485 yılında Tudor Hanedanlığı hüküm sürmeye başlamış ve bu hükümlanlık 1603’te son bularak Stuart ailesine geçmiştir (1603-1714) (Barrow, 2013). 1603 senesinde İngiltere’de “1. Elizabeth bekar ölünce yerine İskoçya Kralı 1. James Stuart geçmiş ve James Stuart İngiltere Kralı olmuştur(1603-1625). İngiltere ve İskoçya arasında bu dönemde oluşmaya başlayan birlik 1707’de iki Krallık arasında “Birlik Yasasının” imzalanmasıyla iki krallık resmi olarak birleşmiştir” (Hill, 2016:145-153).

1603’te Kral 1.James’in hakimiyetiyle başlayan dönem 1625’te 1.James’in ölmesi ve oğlu 1.Charles’ın başa geçmesiyle devam etmiştir. Charles’ın yönetimi birçok kesim tarafından desteklenmemiştir; çünkü İngiltere’nin büyük bir kesimi Protestan inancına mensup ve Charles’ın ülkeyi Katolik ülkesi haline getireceği düşüncesi hakimdi. “Ayrıca Charles İngiliz toplumu tarafından sağduyu, esneklik ve pragmatizmden yoksun güvenilmez biri olarak nitelendiriliyordu”(Black, 2015:107). Dolayısıyla tüm bu durumlar ülkeyi çatışmaya sürüklemiş ve ülkede iç savaşın yaşanmasına sebep olmuştur. Yönetimi ele geçirmeye çalışan dönemin ordusu ve 1. Charles arasında yaşanan çatışmalar tüm ülkeye yayılmış ve 1. Charles’ın 1649’da idam edilmesiyle sona ermiştir (Hill, 2016). Nitekim, bu olay tarihte “Oliver Cromwell Devrimi” olarak da bilinir (Black, 2015:107-113). Bunun sebebi; dönemin ordusunda yer alan Oliver Cromwell adındaki askerin ordu komutasında yer alması ve 1.Charles’a müdahale eden kişi olmasıdır (Black, 2015). Nitekim, Büyük Britanya tarihinde 1649-1660 yılları hükümdarın olmadığı Cromwell buyurganlığında geçen bir dönem olmuştur. Ülke 11 yıl boyunca Cumhuriyetle yönetilmiştir. “1658’te Cromwell ölünce 1660’ta yerine Kral 2. Charles başa geçmiştir. Bu iki yıllık geçiş sürecinden sonra Kral 2.Charles ile birlikte monarşinin restorasyonu gerçekleşmiş ve ülke tekrar krallıkla yönetilmeye başlanmıştır” (Black, 2015:107-113).

1685’te Kral 2.Charles’da ölünce yerine kardeşi 2.James tahta geçmiştir. Kral 2.James tahta geçer geçmez Parlamentoı süresiz askıya almıştır. Kral 2.James

ülkeyi Katolikleştirmeye çalışarak bir "Hoşgörü Beyannamesi" yayınlamış; ancak Parlamento bu durumu hem Katolikliğe hem de mutlakiyete geri dönüş olarak yorumlayarak 2.James'i tahttan indirmiştir. Parlamento daha sonra 2. James'in Protestan kız kardeşi Mary ile Hollandalı kocası William'ı İngiltere'nin Kralı ve Kraliçesi olmaya davet etmiştir ve bu durum tarihe "Şanlı Devrim (1688)" olarak geçmiştir; çünkü çok önemli bir rejim değişikliği olmasına rağmen tek bir silah atılmadan gerçekleşmiştir" (Roskin, 2016:30).

1689'da ise İngiltere'de kabul edilen "İngiliz Haklar Yasası" ile İngiltere'nin hükümdarlarının Parlamento ile birlikte karar vermeleri zorunlu kılınmıştır. Dolayısıyla, Parlamentonun onayı olmadan hükümdarların yasa ve vergi çıkarmaları yasaklanmıştır (Barrow, 2013).

1714 ile 1727 yılları arası 1.George İngiltere'si olarak anılır; ancak 1727'de 1.George ölünce onun yerine oğlu 2.George geçer. 2.George zamanında Fransa ile Yedi Yıl Savaşları yapılmış ve bu savaşlar neticesinde Fransa çoğu sömürgesini İngiltere'ye kaptırmıştır. Bu savaşın dünya tarihinde ayrıca iki önemli sonucu olmuştur: Birincisi, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) kurulmuştur. İkincisi ise, Fransız Devrimi gerçekleşmiştir (Barrow, 2013).

1801 tarihinde İrlanda "Birlik Yasası" ile Büyük Britanya (İngiltere, İskoçya ve Galler) ile birleşince Birleşik Krallık resmen kurulmuştur ve ülkenin bundan sonraki adı "Büyük Britanya ve İrlanda Birleşik Krallığı" olmuştur (Barrow, 2013).

1837 'de başlayan Victoria İngiltere'siyle, Victoria diğer İngiliz hükümdarlarından daha uzun (60 yıldan fazla) bir süre hüküm sürmüştür. Victoria hükümdarlığı döneminde Britanya, sanayi gücünü ve Britanya'nın genişlemesini sağlayan teknolojik, ekonomik ve sosyal değişim dönemini yaşamıştır (Barrow, 2013).

1901'de Victoria'nın ölmesiyle birlikte 20.yüzyıl İngiltere'si başlamıştır. Bu dönem içinde çok önemli gelişmeler yaşanmıştır, bunlardan bir tanesi Birinci Dünya Savaşı'dır (1914), Birinci Dünya Savaşı'yla birlikte İngiltere; Almanya'nın Belçika'yı işgaline tepki olarak Almanya'ya savaş ilan etmiştir. İngiltere ve müttefiklerinin kazandığı bu savaşta oldukça büyük maddi hasarlar ve can kayıpları yaşanmıştır. Birinci Dünya Savaşının hezimetini üstünden atamayan Almanya 1939'da Polonya'yı işgal etmiş ve İkinci Dünya Savaşının başlamasına sebep olmuştur (1939-1945). Akabinde İngiltere, Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesine cevaben Almanya'ya

savaş ilan etmiş ve 6 yıl süren savaşlar neticesinde; İkinci Dünya Savaşı Almanya'nın yenilgisiyle sona ermiştir.

1952 İngiltere tarihinde Kraliçe 2. Elizabeth'in başa geçtiği dönem olarak bilinir. Nitekim, Kraliçe 2.Elizabeth halen(2020) İngiltere'de ki hükümdarlık unvanını korumaktadır. 2.Elizabeth'le yeni bir döneme giren İngiltere birçok yeni gelişmeyi beraberinde getirmiştir. Bu gelişmelerden en önemlisi, 1965 yılında İngiltere'de ki ölüm cezasının kaldırılmasıdır. İngiltere'nin 19.yüzyılın sonunda kaybettiği dünya imparatorluğu unvanı 20.yüzyılda ki politikalarına da yansımıştır. Bu bağlamda, 20.yüzyılda alınan kararlar daha çok dünya sistemindeki ülkelerle işbirliği ve farklı topluluklara katılma şeklinde gerçekleşmiştir. Nitekim; Birleşmiş Milletler(1945) (BM)'in beş daimi üyesinden biri olması, aynı zamanda Uluslararası Para Fonu(1945)(IMF)'nin üyelerinden biri olması, 1973'te Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)'na ve daha sonra Dünya Ticaret Örgütü(1995) (DTÖ)'ne katılması işbirliğine dönük atılan adımlar olması hasebiyle aynı zamanda önemli bir kanıttır (Barrow, 2013).

Özetle, İngiltere tarihinde “5.yüzyıldan 17.yüzyıla kadar süren bağımsızlık ve özgürlük mücadelesinde politika, savaşlar ve sömürgecilik ön plana çıksa da son yüzyıllarda İngiltere'de ki tarihi grafik daha çok çevre koşullarına ve sorunlarına uyum sağlama yönündedir” (Black, 2018:29).

2.2.2. Anayasal Gelişmeler

İngiltere'nin anayasal, politik ve yönetsel tarihçesi 9.yüzyıla kadar uzanmaktadır. Ancak, kralın yetkilerinin tam olarak sınırlandırıldığı ve halkın yönetimde söz sahibi olmaya başladığı dönem 13.yüzyıldır. Diğer yandan, “kralın bir mahkeme sisteminin yardımıyla adaleti etkin şekilde tesis etmesi İngiliz hukukun gelişimi açısından hem o dönemde hem de uzun vadede oldukça önem arz etmiştir” (Black, 2018:45).

13 ve 14.yüzyıllarda Anglo-Sakson hukuk sisteminin güçlenmesiyle birlikte; İngiltere, Avrupa ölçülerinde homojen bir devlet olmaya başlamıştır. Böylece,

yargının önemszenmesi sağlanmış ve kamunun gücü arttırılarak; yönetim şekilleri etkin kılınmıştır (Black, 2018:62).

Özellikle, 1215’de Magna Carta Büyük zgrlkler Sözleşmesinin yapılması hem İngiltere tarihinde ilk yazılı anayasa olması hem de dünya tarihinde dünyanın özgürlükler adına attığı en büyük adım olması sebebiyle oldukça büyük önem taşımaktadır. İngiltere ve dünya demokrasisi adına önemli olan bu sözleşme daha sonra Parlamentoların kurulmasına da vesile olmuştur. “Parlamentoların kurulması kralın hazırladığı belgelerden çok daha etkin olan anayasal hükümetlere geçişi sağlamıştır” (Black, 2018:62).

İngiltere tarihinde önemli olan bir diğer anayasal gelişme ise, “rf Hukuku” olmuştur. “rf hukuku, Angıl ve Saksonların, zgr insanların haklarına vurgu yapan Cermenik kabile yasalarının geleneksel kullanımının sonucudur. Eski kararlarla sabitlenmiş teamüle dayanır ve bu nedenle “yargıç ürünü yasa” olarak adlandırılır”(Roskin, 2016:26).

Diğer yandan, “1688 şanlı Devrim ile beraber İngiltere’nin politik ve anayasal süreçlerinin n daha da açılmıştır” (Black, 2018:114). şanlı Devrim’in sonucunda “1689’da bir “Haklar Beyannamesi” yayınlanmıştır. Bu Beyanname: “Parlamento’nun Hükümdar ile ilişkisinin ayrıntılarını açıklıyordu, Parlamento’nun onayı olmadan yasa ve vergi çıkarılmayacaktır” (Roskin, 2016:30).

Ayrıca, 18.yüzyılda Parlamento’nun demokratikleşmesiyle birlikte siyasi partiler oluşmaya başlamıştır ve 19.yüzyılda iki partili sistem ortaya çıkmıştır. Bu partilerde yer alan parlamenteler sıradan insanlar değillerdi. Lordlar ve Avam Kamarasının yer aldığı Parlamentoda; “Lordlar Kamarası, miras yoluyla bu unvanı edinmiş asilzadelerden ibaretti. Avam Kamarası ise, yüksek sınıfın, arazi sahiplerinin ve zengin insanların yuvasıydı” (Roskin, 2016:32). Aynı zamanda bu dönemde, çeşitli Reform Yasalarıyla birlikte insanlar oy verme hakkından bahsetmeye başlamışlardır ve aşamalı olarak önce erkekler sonra da 1918’de kadınlar oy kullanma hakkına sahip olmuşlardır (Roskin, 2016:32).

19.yüzyılda önem arz eden bir diğer anayasal gelişme 6.yüzyıldan itibaren var olan köle ticaretinin sonlandırılmasına dair yasal gelişmedir. 1807 yılında, “Köle Ticaretinin Yürürlükten Kalkması Yasası” İngiliz kamu yaşamındaki ahlaki değerleri yansıtmaması bakımından önem taşıdığından bu tür bir yasa kabul edilmiştir. Bu yasayla birlikte köle ticareti son bulmuştur ve böylece İngiliz toplumunun insanlıkla bağdaşmayan bu tür bir uygulamayı kabul etmediği de bu düzenlemeyle ortaya konmuştur. İngiltere’nin gelişimi ve ilerlemesi, 20.yüzyıla birlikte de devam etmiştir. Tüm bu durumlara ek olarak bu dönemde oy hakkının yaygınlaşması ve refah devletinin büyümesi sağlanmıştır.

2.2.3. Sanayileşme

İngiltere’de sanayileşmenin ilk adımları 17.yüzyılda; Adam Smith, Descartes, Galileo ve Newton’ın “Sanayi Devrimi’nin” altyapısını oluşturmasıyla başlamıştır. Smith’in bu dönemde modern iktisadın temellerini atması ve devamında Descartes’ın, Galileo’nun ve Newton’ın farklı alanlardaki çalışmaları modern bilimin temel ilkelerinin oluşmasını sağlamıştır (Günay, 2002:13). Daha sonra, 1765’te James Watt’ın, Thomas Newcomen’in atmosferik buhar makinasını geliştirerek daha verimli ve güçlü bir makina yapması, Sanayi Devrimi’nin bilimsel ve teknik alanını oluşturmuştur. Dolayısıyla, hem bilimsel ve teknik hem de felsefi ve ekonomik alanların teorik çerçevesi kurularak; Sanayi Devrimi’ne giden süreçte modern sanayinin bütün şartları hazır hale getirilmiştir (Günay, 2002:13).

Sanayi Devrimi dönemi tarihte 1765 ve 1850’li yılları kapsamaktadır. Sanayi Devrimi; modern teknikleri ve teknolojileri baz alan bir gelenekten değil, ortak bir çaba gerektiren kolektif bilinçten ve ustalık geleneğinden doğmuştur (Günay, 2001:13). Bu süreçte, bilimsel çalışmalarla ortaya konulan ilk teknolojik ürün 1831 yılında elektrik motorunun yapımı olmuştur. Teknolojik gelişmeler ve üretim, Sanayi Devrimi’nden sonra bilime dayalı olarak gerçekleşmiştir; çünkü Sanayi Devrimi öncesinde bir ürünün üretimi; emek gücüne dayalı, basit aletlerin kullanıldığı, aile bireylerinin katılımıyla atölyelerde veya evlerde imal ediliyordu (Günay, 2001:13). Dolayısıyla bir ürünün üretilmesi için kullanılan enerji ve güç kaynağı hayvan veya insan gücü olan kas gücüyle yapılıyordu. Sanayi Devrimi’nden sonra üretim,

fabrikalarda ve makinalarla yapılmaya başlandı. Sanayi Devrimi süreci birçok yeni bilimsel gelişmeyle birlikte daha ileri bir seviyeye ulaştı, 18.yüzyıla gelindiğinde karmaşık aletler ve makinalar icat edildi. Bu icatlardan en önemlilerinden bir tanesi buhar makinasının icat edilmesi ve bu makinanın buhar gücüyle çalıştırılması oldu. Böylece, Sanayi Devrimi İngiltere'nin dünyanın lideri konumuna yükselmesini sağladı. 17.yüzyılda başlayan bu bilimsel devrim İngiltere'den dünyanın diğer yerlerine yayıldı; ancak İngiltere 19.yüzyıla gelindiğinde tüm ülkelerden önde olmaya başladı. Bu bilimsel ve teknolojik devrimin İngiltere'de başlamış olması İngiltere'nin "dünyanın teknolojik atölyesi" olarak anılmasını sağlamıştır (Günay, 2001:13). Sanayileşmede İngiltere'den sonra Fransa ve Belçika sanayileşti. Daha sonra, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Almanya 19.yüzyılın sonlarında, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve Japonya ise 20.yüzyılın başlarında sanayileşti. Bu ülkeleri 20.yüzyılın ortalarında Hindistan ve Çin izledi, böylece Sanayi Devrimi tüm dünyaya yayılmış oldu (Günay, 2001:13).

İngiltere'nin demokrasi adına atmış olduğu adımlardan sonra Sanayi alanında da ilk adımları atmış olması onu dünyanın önde gelen lideri haline getirmiştir. 18.yüzyıldan 19.yüzyılın ortalarına kadar politik, felsefi, ekonomik, teknolojik ve bilimsel birçok gelişmeyle adından söz ettiren İngiltere, dünyanın baskın gücü haline gelmiştir. Dolayısıyla, İngiltere bu kültürel birikimiyle; hem dünya tarihinde hem de Britanya tarihinde önemli bir iz bırakmıştır.

2.2.4. Emperyalizm

Emperyalizm; "bir devletin kendi sınırları ötesindeki halklar üzerinde rızaları olmaksızın kontrol kurma politikasıdır" (Bağce, 2003). Emperyalizmin tarihi 17.yüzyıla kadar uzanmakla beraber daha çok 18.yüzyılın ikinci yarısında etkinliğini göstermiş bir olgudur (Williams, 2006:191).

15 ve 16.yüzyıllarda "Avrupa insanı, Ortaçağ'ın dinsel ve geleneksel değerlerin kendilerini geliştirmek ve daha iyi yaşamak için yeterli olmadığını anlaması üzerine, bu dinsel ve geleneksel değerler yerine yeni değerler oluşturma çabası içine girdiler" (Çüçen, 2006:25). Bu çaba, beraberinde Rönesans hareketini,

Dinde Reformasyonu, Aydınlanma Hareketini, Demokrasi Devrimlerini ve Sanayi Devrimini getirmiştir. Dolayısıyla, Avrupa toplumlarının dinin baskıcı ve düşünmekten alıkoyan anlayışı karşısında ortaya koydukları bilimsel ve teknolojik gelişmeler insanlığın geçirdiği evrimler olarak tarihteki yerini aldı. Ancak, batı toplumlarının geçirmiş olduğu bu evrimler emperyal faaliyetlerin başlamasına ve bu faaliyetler doğrultusunda birçok ülkenin işgal edilmesine sebep olmuştur. Emperyal güçlerin aralarında yaşamış oldukları anlaşmazlıklar, İkinci Dünya Savaşı'nın yaşanmasına ve dünyada birçok yerin sömürülmesine neden olmuştur(McNeill, 2008).

Tüm bu emperyal faaliyetlerin başında Avrupa'da birçok ilerlemenin ve gelişmenin ana merkezi olan “güneş batmayan imparatorluk” olarak da bilinen İngiltere bulunmaktadır. Emperyalizmin beşiği olarak nitelendirilen İngiltere, aynı zamanda kapitalizmin ve liberalizmin de doğduğu yerdir. İngiltere’de, Sanayi Devrimi’nden sonra birçok alanda ilerlemenin sağlanması İngiliz emperyalizminin başlamasına neden olmuştur. İngiltere’nin icat ettiği aletler, fabrikalarda üretimin başlaması, başka yerlerle olan ticaret, İngiltere’nin hammadde ve pazar arayışı beraberinde emperyal faaliyetleri getirmiştir (Sander, 2012).

1870’lerde emperyalist hedefleri doğrultusunda başta Fransa olmak üzere batılı ülkelerle güç yarışına giren İngiltere, daha sonra Afrika ve Asya’yı sömürmeye başlamıştır. İngiltere bu dönemde, Afrika’da; Uganda, Mısır, Somali, Kenya, Nysaland ve Rodezya’yı, Asya’da; Birmanya ve Hindistan’ı, Osmanlı Devleti yıkıldıktan sonra Suriye, Irak ve Filistin’i, Fransa ile girdiği güç mücadelesinde ise; İran, Afganistan ve Tibet’i sömürmeye başlamıştır(Sander, 2012). Yürüttüğü emperyal faaliyetler neticesinde; 1870’lerle birlikte hızla artmaya başlayan İngiltere hegemonyası, 1914 yılına kadar sürmüştür. Nitekim; bu üstünlük tarihte Pax Britannica olarak bilinmektedir(Arendt, 1998). Pax Britannica (1815-1914), “İngiliz Barışı” anlamına gelse de İngiltere’nin kendi egemenlik alanını genişletmek amacıyla kullanmış olduğu bir tabirdir. Her ne kadar barış temalı da olsa bu dönem İngiltere’nin emperyalizmi neticesinde ulaştığı ticari egemenliği ve global üstünlüğü ifade etmektedir (Arendt, 1998). Pax Britannica dönemi, İngiliz emperyalizminin en

üst seviyeye çıktığı dönem olmuştur. Bu dönemde özellikle ekonomik alanda öne geçerek; dünya lideri olduğunu kanıtlamıştır (Arendt, 1998). Emperyalizmle ünlenen İngiltere, hegemon olduğu dönemde 192 ülkeden yalnızca 22 tanesini sömürgeleştirememiştir, geriye kalan 170 ülke üzerinde ise hakimiyet kurarak etkinlik sağlamıştır (ntv.com.tr, 2012).

Emperyalizmle çalkalanan dünya, büyük güçlerin anlaşmazlıklarına sahne olmuştur. Pax Britannica döneminde birçok mücadeleye girişen İngiltere, 1914 yılına geldiğinde gücünü kaybetmeye başlamıştır. Dolayısıyla, hegemon olma yarışında devletlerin karşılıklı anlaşmazlıkları dünyayı çatışmalara ve kaosa sürüklemiştir. Bu anlaşmazlıklar yüzünden İkinci Dünya Savaşı patlak vermiş ve İngiltere hegemonyası etkinliğini yitirmiştir. İngiltere, bu üstünlüğünü en büyük müttefiki konumunda olan ABD'ye kaptırmıştır (Sander, 2012).

Bu bağlamda; emperyalizmin hem İngiltere hem de dünya tarihinde oldukça büyük bir etki yapmasının temel sebebi, İngiltere'de ortaya çıkan bir olgu olması ve dolayısıyla tüm dünyaya yayılmış olmasıdır. İnşa edilen bu kültürel süreçte İngilizler kendilerini emperyal bir devlet olarak resmetmişlerdir. Dolayısıyla, kültürlerinin daha iyi anlaşılmasında önemli bir sembol yaratmışlardır. Ancak, bu sembol tarihi hafızada olumlu bir aparat olarak görülmediği gibi günümüzde de olumlu görülmemektedir.

2.2.5. Devrimler

İngiltere toplumunu tedrici olarak sanayileşmeye ve demokratikleşmeye götüren, İngiltere'nin kültürel mirasında yer alan ve İngiltere tarihinde “devrim” olarak nitelendirilen bir diğer önemli gelişme serisi ise; İngiltere iç savaşlarıdır.

Bu iç savaşlardan bir tanesi 1642-1648 yılları arasında yaşanan İngiliz iç savaşı olarak da bilinen “Oliver Cromwell Devrimi”dir (Black, 2018:111). Bu iç savaşın yaşanmasının sebebi; dönemin Kralı 1. Charles'ın güttüğü politikaların sağduyu, esneklik ve pragmatizmden yoksun tavırları olmuştur (Black, 2018:111). Ayrıca, 1. Charles'ın Katolik olması ve dini alanda bir değişim peşinde olması hem

toplumdaki bir kesimi hem de Parlamenteoyu ayağa kaldırmıştır. Aynı zamanda, bu iç savaşta din önemli bir rol oynamıştır; çünkü savaşın taraflarından biri olan Kralcılar; Katolik mezhebine sahipken, Parlamenteocular; Protestan ve Püriten² inancına sahiptiler. Savaş sonunda 1. Charles'ı destekleyen Kralcılar büyük bir yenilgi almıştır. Parlamenteo yanlısı olanlar ise Parlamenteo ordusundaki süvarilerin başında olan soylu Oliver Cromwell ile birlikte savaşın kazanan tarafı olmuşlardır. Bu savaş neticesinde, 1. Charles yakalanıp idam edilmiştir. Dolayısıyla bu iç savaş, İngiltere tarihinde ilk defa bir kralın idam edildiği savaş olarak tarihe geçmiştir. 1.Charles idam edildikten sonra Cromwell, Parlamenteoyu kapatıp iktidarı ele geçirmiştir ve böylece Cromwell, “Koruyucu Lord unvanını alarak 1657’de İngiltere’de kralın taç giyme törenine benzer bir törenle kalıtsal Koruyucu Lord olmuştur” (Black, 2018:111).

Cromwell’in yönetimi ele geçirmesi, 1655’te kralcı ayaklanmaların başlamasına sebep olmuştur. Tahtta hak iddia eden 2. Charles ve destekçileri ayaklanınca, Cromwell yönetimi ülkedeki tümgenerallerden kralcı ayaklanmaları bastırmalarını ve güvenliğı sağlamalarını istedi. Kralcılar ve Cromwell yönetimi arasında yaşanan bu siyasi kriz, 1658’de Cromwell’in ölmesi üzerine daha da gerginleşti. Bu siyasi kriz, parlamenteonun yeniden oluşturulmasıyla ve 2.Charles’ın tahta oturmasıyla çözüldü (Black, 2018:111-112).

2.Charles’ın tahta oturması İngiltere’nin ikinci “devrimi” olarak nitelendirilmektedir; çünkü İngiltere toplumu Oliver Cromwell devrimiyle birlikte cumhuriyet rejimiyle yönetiliyordu ve bu yönetimden rahatsız olan belli bir kesim(2.Charles yanlısı kralcılar) vardı. Bu yönetimden memnun olmayan bu kesimler büyük bir siyasi kriz ortamı yaratarak yeni bir “devrim” gerçekleştirdiler (Black, 2018:111). Kralcılar tarafından kabul edilmeyen cumhuriyet rejimi, 2.Charles’ın başa geçmesiyle büyük bir savaşa sebebiyet vermeden çözüme kavuşturulmuştur. İngiltere tarihinde restorasyona bağılı olarak gelişen bu olay aynı zamanda “Şanlı Devrim(1688)” olarak da bilinmektedir (Roskin, 2016:29-30). Bu devrim, çok önemli bir rejim değişikliğı yapmasına rağmen tek bir silah atılmadan gerçekleşmiştir.

² Püriten İnancı: 16 ve 17.yüzyıllarda ortaya çıkan, kendilerini “safliğı” arayanlar olarak nitelendiren kişilerin savunduğı Protestan doktrini ve ibadet şeklidir (Hill, 2016:108-109).

(Roskin, 2016:29-30). Şanlı Devrim ile beraber ülke tekrar meşruti monarşiyle yönetilmeye başlanmıştır. Bu devrim politik ve anayasal değişimlerin önünü açması bakımından da ayrıca önem taşımaktadır; çünkü İngiltere’de daha sonra başlayacak olan Aydınlanma hareketlerinin ve demokratikleşmenin yolunu açmıştır.

2.3. Düşünsel Miras

Kültürel birikim ve ilerlemelerde düşüncenin önemi ve rolü oldukça büyüktür. Nitekim; insanlığı bir adım ileriye taşıyan da ortaya atılan düşünceler ve bu düşüncelerin bilgiye dönüşmesidir (Gökberk, 1974:325).

Tarihte düşüncenin bilgiye dönüştüğü, aklın, bilimsel bilginin ön planda olduğu ve önemli düşünürlerin ortaya çıktığı dönem, daha çok 17 ve 18.yüzyılları kapsayan ayrıca, dünya kültürel tarihinde “Aydınlanma Çağı” olarak da bilinen dönemde olmuştur (Gökberk, 1974:325). Aydınlanma, “Avrupa’da 1688 İngiliz Şanlı Devrimi’yle başlayıp 1789 Fransız Devrimi’yle en üst noktasına erişen bir düşünce hareketidir” (Çüçen, 2006:25). Avrupa toplumlarının kültürel ve düşünsel birikimleri sonucu oluşan “Aydınlanma” süreci; buradaki insanların eski, gelenekçi ve bilim karşıtı yaşamı değiştirmek istemeleriyle gerçekleşmiştir. “Aydınlanma dönemi, aynı zamanda Ortaçağ’da gelişen tüm düşünce ve inançlardan kopuşun yaşandığı Rönesans dönemindeki düşünsel ve toplumsal değişimlerin üzerinde yükselmiştir” (Çüçen, 2006:25).

Avrupa Aydınlanması 18.yüzyılda İngiltere’de başlamış ve oradan Fransa’ya daha sonra Almanya’ya yayılmıştır (Gökberk, 1974:39). Bu dönemde İngiltere Aydınlanmasını “John Locke” başlatmıştır. İngiltere düşünsel mirasında oldukça önemli bir yeri olan Locke, “18.yüzyıl Aydınlanmasının gerçek kurucusu sayılır” (Gökberk, 1974:330).

Diğer yandan, İngiltere’nin düşünsel mirasında yer alan ve savundukları düşünceleri itibariyle ön plana çıkan önemli şahsiyetler ise; Thomas Hobbes, Edmund Burke ve Montesquieu’dur.

2.3.1. Thomas Hobbes

1588’de İngiltere’de doğan Thomas Hobbes, 17.yüzyıl İngiliz filozofudur(Vatansever, 2017). 17.yüzyılda İngiltere’nin toplumsal, ekonomik ve siyasal gelişmelerinden etkilenen Hobbes, bu dönemde “devletin kökeni” üzerine belli düşünceler öne sürerek; günümüz “devlet” anlayışının temellerini atmıştır (Vatansever, 2017).

Hobbes, 1600’lü yıllarda İngiltere’de yaşanan iç savaştan etkilenip; insanın doğası ve mutlak güçlerin egemenlikleri üzerine çalışmalar yapmaya başlar. Bu çalışmaları neticesinde “doğa durumu” ve “toplum sözleşmesi” gibi iki önemli olguyu tanımlayarak günümüz “devlet” oluşumunun kökenlerini bu doğa durumuna ve toplum sözleşmesine bağlar (Gökberk, 1993). Hobbes, devletin oluşum sürecindeki doğa durumunda siyasi açıdan insanın bilinebilmesi gerektiğini söyler ve bunun da ancak fizik yasalarıyla ve doğayı anlamakla mümkün olabileceğini belirtir. Diğer bir deyişle, Hobbes’un dünyasındaki vatandaşı anlamamız için insan doğasını, insan doğasını anlamamız için de ilk olarak doğadaki maddeyi ve cismi anlamlandırmamız gerekir (Kılıç, 2015’ten aktaran Vatansever, 2017).

Thomas Hobbes’un doğa durumu, toplumların ve devletlerin henüz oluşmadığı dönemi ifade eder. Dolayısıyla onun doğa durumunda, insanlar birbirleriyle savaş halindedirler. İnsanların birbirleriyle savaş halinde olması durumunu ise Hobbes, insanlar arasındaki rekabet, güvensizlik ortamı ve herkesin birbirinden üstün olmaya çalışma arzusuna bağlar. Böylece, tüm bu faktörler doğal düzende bir mücadele ortamı yaratır (Hobbes, 2016). Hobbes, ayrıca doğa durumunu şu cümlelerle tanımlar:

“...herkesin herkese düşman olduğu bir savaş zamanı nelere yol açıyorsa; insanların, kendi güçlerinden ve yaratıcılıklarıyla sağladıkları şeylerden başka güvenceleri olmadan yaşadıkları bir dönem de aynı şeylere yol acar. Böyle bir ortamda, çalışmaya yer yoktur; çünkü çalışmanın karşılığı belirsizdir; ve dolayısıyla toprağın işlenmesine de yer yoktur; ne denizcilik; ne deniz yoluyla ithal edilebilecek malların kullanılması; ne rahat yapılar; ne fazla güç gerektiren şeyleri kaldırmak ve taşımak için gereken şeyler; ne yeryüzü hakkında bilgi; ne zaman hesabı; ne sanat; ne yazı; ne de toplum vardır. Hepsinden kötüsü, hep şiddetli olum korkusu ve tehlikesi vardır; ve insan hayatı yalnız, yoksul, kotu, vahşi ve kısa sürer...”(Hobbes, 2016: 101).

Böyle bir anlayışla hareket eden Hobbes; insanın bu kötü durumdan yani kargaşa ortamından, sefil ve yoksul hayattan kurtulmak için akıl yolunu seçtiğini; dolayısıyla aklın insanları barışa ve iyi yaşam koşullarına yönelttiğini belirtir (Vatansever, 2017).

Hobbes doğa durumu tezinde herkesin herkesle savaşını güvensiz ortama bağlamaktadır. Dolayısıyla, insanı sınırlayacak bir güç olmadığı için de doğal ortamda kaotik durumlar oluşmakta ve bu da güvensiz ortama sebep olmaktadır. Hobbes, insanoğlunu sınırlayacak mutlak bir güç olmadığı takdirde de bu kaotik durumun devam edeceğini belirtmekte ve devlet oluşumunu gündeme getirmektedir. Ona göre; devlet oluşumu olmaksızın güvenli bir ortamdan bahsetmek mümkün değildir. Bu sebeple herkesin herkesle savaşı devam edecektir. Dolayısıyla, devlet gibi bir oluşum zorunludur (Hobbes, 2016:101). Ayrıca ona göre; insanoğlu doğası gereği çatışmaya ve rekabete meyillidir, insanoğlunun bu çatışmacı karakteri onu zorunlu olarak bir sözleşmeye itmektir. Bu sözleşmeyle birlikte, insanoğlunun kendi eliyle özgürlüğünü kısıtladığını ve bunun başka bir çaresinin olmadığını, insanın gücünü sınırlayacak mutlak bir gücün var olması gerektiğini belirtir (Hobbes, 2016:101). Thomas Hobbes'un bahsettiği bu sözleşme "toplum sözleşmesi"dir. Bu sözleşmenin amacı; insanlığı sahip olduğu kötü şartlardan kurtarmaktır. Bu sözleşme insanoğlu ve onu sınırlayacak mutlak bir güçle yapılmıştır ve bunun neticesinde "devlet" denilen mekanizma ortaya çıkmıştır (Hobbes, 2016:105). İnsanoğlunun can ve mal güvenliği ile onun bireysel güvenliğini korumak için yaptığı bu sözleşme bir yandan da bireyin özgürlüğünü kısıtlamıştır. Hobbes bu durumu ise, insanoğlunun kendi eliyle yaratmış olduğu "Leviathan (Ejderha)" yani "devlet" olarak nitelendirmektedir. Ayrıca, bunun Leviathanla yapılan karşılıklı bir hak devri olduğunu da belirtir (Hobbes, 2016:105). Bu sözleşme sayesinde insanlık tüm yetkilerini tek bir egemen güce devretmiştir. Dolayısıyla tüm yetkilerin tek bir egemende toplandığı bu sistemde devletin doğuş süreci başlamıştır. Hobbes'a göre; *"devletin özü o kişide toplanmıştır. Bu öz büyük bir topluluğun üyelerinin birbirleriyle yaptıkları ahitlerle, her birinin huzur ve sükunu ve ortak savunmaları için, içlerinden birinin, onun uygun bulacağı şekilde, hepsinin birden gücünü ve imkanını kullanabilmesidir"* (Hobbes, 2016:136). Akabinde ise mutlak gücün görevlerini şu şekilde tanımlamıştır; *"iyiliğin sağlanması. İster monark olsun ister*

bir meclis, egemenin görevi, kendisine egemenlik gücünün veriliş amacında, halkın güvenliğinin sağlanması yatar; egemen, bu göreve doğa yasalarıyla bağlıdır ve bunun hesabını, doğa yasasını yaratan Tanrı'ya sadece ona vermekle yükümlüdür. Güvenlikle burada kastedilen, sadece koruma değil; aynı zamanda her insanın meşru emeğiyle, devlete tehlike veya zarar gelmeksizin elde edeceği, hayatın bütün konforlarıdır” (Hobbes, 2016:249).

Hobbes'un 17.yüzyılda devletin varoluş süreciyle ilgili savunduğu diğer bir nokta ise mülkiyet anlayışıdır. Onun mülkiyet anlayışına göre özel ve bölünebilen bir mülkiyet olamaz; çünkü o özel mülkiyetin insanlar arasında çatışmaya sebep olduğunu ve kaotik bir durum yarattığını söyler. Nitekim İngiltere'de yaşanan iç savaşın da mülkiyetin bölünmesi üzerine yaşandığını belirtir. Hobbes, tüm yetkilerin tek bir kişide toplanması anlayışını savunur. Ona göre; yetki paylaşımı yapılamaz, yetki paylaşımı olursa iç savaşlar ve kötü yaşam koşulları meydana gelir. Dolayısıyla bu konuyla alakalı olarak şu fikirleri öne sürer; *“Kendi içinde bölünmüş bir krallık ayakta duramaz; bölünmeler olmazsa, karşıt ordulara da bölünme asla olamaz. Bu yetkilerin Kral, Lordlar ve Avam Kamarası arasında bölünmesi düşüncesi İngiltere'nin çoğunluğu tarafından en başta kabul edilmemiş olsaydı, halk asla bölünmez ve bu iç savaşa sürüklenmezdi...”* (Hobbes, 2016:143).

Özetle, Thomas Hobbes, insanların doğa durumunda bir güven ortamı tesis etmek istediklerini bunun neticesinde toplulukların oluştuğunu ve bu toplulukların kendi aralarındaki anlaşmazlıkları çözmek için “devlet” denilen mekanizmayı yarattıklarını söyler. Ayrıca, insanların bu yarattıkları mekanizmaya karşı savunmasız kaldıklarını; bu durum her ne kadar kişinin kendi rızası doğrultusunda yapılmış olsa da kişinin özgürlüğünü kısıtladığını da belirtir.

Hobbes'un 17.yüzyıldaki düşünceleri İngiltere kültürel mirasında önemli olduğu kadar dünya tarihinde de önemlidir. Nitekim Hobbes, tek tek bireylerden toplumların açığa çıkmasını sağlamış ve bu topluluklardan ulusal birlikler oluşturarak günümüz devlet mekanizmalarının altyapısını hazırlamıştır. Bu dönemde

savunduğu mutlak yönetimlerin olması fikri katı bir görüş olarak görülse de halen günümüzde savunduğu bu fikirleriyle etkinliğini korumaktadır.

2.3.2. John Locke

1632 yılında İngiltere’de doğan John Locke, yükseköğrenimini Oxford Üniversitesi doğa bilimleri ve tıp alanında yapmıştır (Gökberk, 1974:330). İngiltere Aydınlanmasında büyük etkisi olan Locke, bireyin özgürlüğünü savunarak; bireyi devlet karşısında üstün görmüştür. Ona göre; “birey özgür olmalıdır; akıl hayatın kılavuzu yapılmalıdır; kültürün her alanında, bilimde, dinde, devlet ve eğitimde, gelenek ve otoritenin her türlüşünden kurtulmalıdır” (Gökberk, 1974:330). Locke, bu düşünceleriyle hem İngiltere Aydınlanmasını başlatmış hem de bireyi devlet karşısında önceleyen anlayışın yani liberalizmin temellerini oluşturmuştur.

18.yüzyıl İngiltere’si ve Avrupa’sı; daha çok dini teamüllerin toplumu yönlendirmede ve yönetmede baskın olduğu, din ve devlet işlerinin bir olduğu bir anlayışı yansıtmaktaydı. Dolayısıyla dönemin aydınlanmacı düşünürleri bu anlayışın kırılması gerektiğini; bilime ve özgür düşünceye yönelmenin haklılığını savunmuşlardır. Bu dönemin düşünürlerinden Locke, din sorununun çözülmesi amacıyla ortaya birtakım fikirler koymuştur. Özgür düşünceyi ve bireyin özgürlüğünü savunan Locke, özgür bir devletin özgür bir kiliseyle olabileceğini, devletin din işlerine karışmaması gerektiğini, dinin bireyin vicdanıyla alakalı bir şey olduğunu savunmuştur. Locke’un bu düşünceleri hem siyasi liberalizmin hem de laik bir anlayışın temel parametrelerini ortaya koyması bakımından oldukça önem taşımaktadır.

John Locke, daima bireyi devlet karşısında üstün gören anlayışın yanında olmuş ve savunmuştur. Dolayısıyla mutlak bir gücün varlığını kabul etmeyerek; mutlak monarşi yönetimlerini reddetmiştir. Aynı zamanda, mutlak güçlerin bireyin özgürlüğünü sınırlamaması gerektiğini belirterek devlet merkezli anlayışları eleştirmiştir.

Locke; yaşadığı süre boyunca eşitliğin, meşruiyetin ve özgürlüğün yanında yer almıştır (Çilingir, 2019:33). Bu düşüncesiyle de 17.yüzyıl İngiliz düşünür Thomas Hobbes'un benimsediği devlet merkezli toplum sözleşmesi kuramını karşı çıkmış ve kendi sözleşme kuramını oluşturmuştur (Çilingir, 2019:30). Hobbes'un, mutlak egemen ve sınırsız gücün temsilcisi olarak devleti görmesi, Locke tarafından bireyin yaşam alanına ve özgürlüğüne yönelik bir saldırı olarak görülmüştür. Dolayısıyla Locke'un bu düşüncesi hem kendi ülkesinde ki birçok düşünüre hem de Fransız ve Amerikan düşünürlerine örnek olmuştur (Gökberk, 1974:333).

Bu bağlamda; İngiltere düşünsel mirasında ve dolayısıyla İngiliz Aydınlanmasında büyük rolü bulunan John Locke; insan merkezli anlayışla hareket ederek, bireyi devlet karşısında savunmuştur. Bu düşüncesiyle, insanların eşit ve özgür bir yaşam sürmeleri gerektiğini belirtmiştir. Locke, bu anlayışıyla liberalizmin altyapısını kurmuştur. Aynı zamanda, din ve devlet işlerinin birlikte yürütüldüğü, bilimin ön planda olmadığı anlayışa karşı çıkarak da laikliğin altyapısını oluşturmuştur.

2.3.3. Montesquieu

1689 yılında Fransa'da doğan Montesquieu, 17 ve 18.yüzyıl Aydınlanma dönemi filozofudur. Aynı zamanda hukukçu olan Montesquieu, 17.yüzyıl dönemi İngiliz filozofu olan John Locke'un düşüncelerinden etkilenmiştir. Locke'un deneyciliğinden etkilenen Montesquieu, olaylara somut veriler ışığında bakılması gerektiğini savunmuştur. Aydınlanma döneminde akılcı davranışları desteklemiş ve aklın, deney ve gözlemler yoluyla doğru bilgiyi elde edeceğini belirtmiştir. Onun tezlerinin dayanak noktası daha çok somut verilerdir. Bu nedenle tarihsel olaylar da bile bir olayın arkasındaki somut verilere ulaşmayı amaç edinmiştir (Yıldırım, 2008). Ona göre, tarihsel olayların arka planındaki nedenlere akılcı bir takım çözümlemelerle ulaşılabilir (Yıldırım, 2008).

Diğer yandan Montesquieu, din konusunda da belli görüşler ileri sürmüştür. Dinin aslında toplumları bir arada tutmada önemli bir araç olduğunu; ancak bağınazlık derecesinde olunca toplumların yararına olmadığını savunmuştur. Bu yüzden kendi döneminde ki din anlayışını kilise ekseninde değerlendirerek; kilisenin bağınazcı ve katı düşüncelere sahip olduğunu ve dolayısıyla toplumsal ilerlemede engel teşkil ettiğini dile getirmiştir. Montesquieu; akılcı ilerlemenin, dinsel bir takım kurallarla değil de bilimsel düşüncelerle olabileceğini söylemiştir ve günümüz çağdaş devlet sistemlerinin oluşmasına o da diğer düşünürler gibi katkı sağlamıştır. Ayrıca, Locke'un mutlak yönetimleri kabul etmeyen düşüncesinden de etkilenen Montesquieu, bu dönemde “kuvvetler ayrılığı” ilkesini ortaya koyarak toplumların nasıl yönetilmesi gerektiğini dile getirmiştir. 17.yüzyıl İngiltere'sinin siyasi yapısından etkilenecek savunduğu “kuvvetler ayrılığı” fikri günümüz “kuvvetler ayrılığı” fikrinden biraz farklı olsa da temelde farklı güçler arasındaki güç dağılımından bahseder. Burada ki temel amacı İngiltere'nin kuvvetler ayrılığı ilkesini Fransa'ya uygulamak ve daha meşruti yönetimler oluşturmaktır (Yıldırım, 2008).

Montesquieu, 17.yüzyıla hukukçu ve siyaset bilimci kimliklerinin yanı sıra sosyoloji kimliğiyle de damga vurmuştur. Bu dönemde toplumların özelliklerini inceleyen ve iklimlere göre bir dağılım yapan Montesquieu kültürleri bu dağılıma göre yapmıştır ve ona göre; toplumlardaki asıl ilerlemenin sebebi, insanın sadece aklını kullanmasında değil onların yaşadıkları mekanlarla yani coğrafi iklim özellikleriyle bağlantısı vardır(Gürkan, 1988). Dolayısıyla Montesquieu bu durumu “Yasaların Ruhu” olarak nitelendirmiştir (Gürkan, 1988). Hobbes ve Locke'dan etkilenen Montesquieu, Hobbes'un “doğa durumu”nu “yasaların ruhu”na yansıtmıştır. Ona göre; doğa durumunda insanı etkileyen pek çok faktör olmuştur ve bunlardan bir tanesi iklimdir. Ve yine ona göre; farklı ortamlarda yaşayan toplumlar farklı iklimlere özgü özellikler ve reaksiyonlar geliştirdiler (Gürkan, 1988). Geliştirdikleri bu reaksiyonlar yasalara yansdı ve günümüz toplumlarının kültürel kimlikleri oluştu. Montesquieu bu bağlamda; her iklime özgü üç tip yönetim şekli belirlemiştir; birincisi Cumhuriyet, ikincisi Monarşi ve üçüncüsü İstibdat yani Despotizm'dir (Gürkan, 1988). Bu yönetim şekillerini toplumların iklim özellikleri ekseninde değerlendiren Montesquieu, Cumhuriyet yönetim şekliyle yönetilen toplumların daha çok soğuk iklimler olduğunu soğuk iklimlere sahip küçük devletlerin Cumhuriyetle yönetildiğini ve yöneten kişinin

de erdem sahibi ve yurt sevgisine sahip bir kişiliğinin olduğunu belirtir (Yıldırım, 2008). Diğer yandan, ılıman bir iklime sahip olan yani İngiltere gibi ülkeler için de en iyi yönetim şeklinin Monarşi olduğunu ve dolayısıyla buradaki yönetimin şan ve şerefe dayandığını belirtir (Gürkan, 1988). Despot rejimler için ise; katı ve özgürlükten yana olmayan daha çok sıcak iklimlerde yaşayan toplumların bu yönetim şekliyle yönetildiğini buralarda daha çok korkuya dayalı bir oluşumun olduğunu söyler (Yıldırım, 2008).

Montesquieu'nun "yasaların ruhu" olarak açıklamak istediği durum özetle, her topluma özgü genel geçer bir yasanın ve kuralın olamayacağı düşüncesidir. Çünkü her toplum farklı bir coğrafya da ve farklı iklim koşullarıyla harmanlanmıştır. Dolayısıyla ona göre; tek bir doğa yasası ve evrensel bir insan doğası yoktur. Montesquieu'nun bu düşüncesi ve diğer birçok düşüncesi Aydınlanma dönemi toplumlarını etkilediği gibi onların kültürel dönüşümlerini de sağlamıştır. Ayrıca ondan sonra gelen birçok düşünürde de ilham kaynağı olmuş ve günümüz çağdaş devlet sistemlerinin oluşumuna vesile olmuştur.

2.3.4. Edmund Burke

1729 yılında İrlanda'da doğan Edmund Burke, 18.yüzyıl İrlandalı İngiliz filozoftur. Onu günümüz dünyasında önemli kılan onun Aydınlanma dönemi ve Fransız Devrimi (1789) ile ilgili yaptığı erken dönem eleştirileri olmuştur (Duman, 2004). Eleştirilerini daha çok Aydınlanma dönemi rasyonalizmine ve Aydınlanmanın etkisiyle Fransız Devrimi'ne yol açan durumlara karşı yapmıştır. Aydınlanma hareketleriyle var olan mevcut düzenin kökten yok edilip yeniden yaratılmasına tepki gösteren Burke, daha çok geleneksel değerlerin ve toplumların korunmasına dair düşünceler ortaya koymuştur (Basat, 2015). Fransız Devrimi'nin yarattığı yeni düzene tepki gösteren Burke, toplumları sil baştan yaratan anlayışa karşı kültürlerin mevcut değerlerinin muhafaza edilmesi gerektiğini belirtmiştir ve dolayısıyla Fransız Devrimi ile 1688 İngiliz Devrimi'ni benzer gösterenleri ise eleştirmiştir. Ona göre; bu iki devrim arasında benzerlik bulunmamakla birlikte Fransız Devrimi'nin yeni bir düzen ve rejim yarattığını buna karşılık 1688 İngiliz Devrimi'nde kökten bir değişikliğin

olmadığını sadece toplum tarafından kabul edilmeyen bir kralın yerine başka bir kralın geçtiğini savunmuştur (Duman, 2004).

Edmund Burke'ün geleneksel ve eski olan rejimleri koruması, ahlak, din, mülkiyet ve sivil toplum gibi olgular üzerinde tanımlamalar yapması günümüz muhafazakar anlayışın temel parametrelerini oluşturmuştur (Basat, 2015). Burke'ün muhafazakarlığı, “Aydınlanma filozoflarının rasyonalist düşünceleri üzerinde yükselen Fransız devrimci radikal kopuşuna karşı İngiliz Devrimi’nde simgelenen evrimci toplumsal dönüşümün savunmasıdır” (Duman, 2004). Dolayısıyla Burke'ün muhafazakarlığının ana noktası, Fransız Devrimi’nin doğurduğu keskin değişimlerin yerine geleneksel toplumsal yapıyı ve kültürleri bozmadan aşamalı bir şekilde bir değişim gerçekleştirmektir (Duman, 2004).

Diğer yandan, Aydınlanma dönemi filozofu olan Montesquieu’nun toplum üzerine söylediği düşüncelerden de etkilenen Burke, toplumsal yapılar üzerinde çözümlemeler yaparak; günümüz “sosyoloji” ilminin temel önermelerini açığa çıkarmıştır (Basat, 2015). Toplumsal yapıları erken dönemde çözümleyen Burke, Fransız toplumunu da çözümlemiş ve dolayısıyla bu tür bir toplumun devrim karşısında nasıl bir kaosa ve karışıklığa sürükleneceğini önceden söylemiştir. Fransız devrimi hakkında önceden yaptığı incelemeler ve yazdığı yazılar 18.yüzyılda birçok düşünür tarafından olumsuz ve gerçek dışı görülerek eleştirilmiştir; ancak Fransız Devrimi sonrası toplumda yaşanan kaosun gerçek çıkması ve şiddet kullanılması Burke’ün düşüncelerinde haklı çıkmasına sebep olmuştur (Basat, 2015).

Özetle; Aydınlanma dönemi filozofu olan Burke, çağdaş devlet sitemlerine “muhafazakarlık” terimini katması bakımından tarihsel bağlamda önem taşımaktadır. Ayrıca, Aydınlanma döneminin toplumları olumlu yönde dönüştürdüğü düşüncesinin aksine “akıl çağı” olarak bilinen Aydınlanma döneminin toplumlar üzerinde olumsuz etkiler yarattığına da değinmiştir. Çünkü ona göre; Aydınlanmayla birlikte toplumlar dönüşürken aynı zamanda geleneksel yapılar ve kültürler yok olmaktadır. Burke’ün bu düşüncesi onu diğer Aydınlanma dönemi düşünürlerinden farklı kılmıştır.

3.BÖLÜM

İNGİLTERE’NİN KÜLTÜR KODLARI

3) İngiltere’nin Kültür Kodları

Kültür kodlarının ortaya çıkması kültürlerin inşa edilmesinin doğal bir sonucudur. Kültürler ise; devlet, hukuk, toplum, uygarlık ve tarih gibi olguların birleşimi sonucu oluşmuştur (Gökberk, 1974:378). Dolayısıyla, bir toplumun kültürünün tanımlanması için tüm bu olguların var olması gerekmektedir.

17.yüzyılda Batı Avrupa’da başlayan Aydınlanma hareketleri bu olguların tanımlanmaya başlandığı ve kültürlerin inşa edildiği dönem olmuştur (Yıldırım, 2019). Batı Avrupa’nın bu dönemde geçirdiği ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel değişimler beraberinde ulus-devletleşmeyi ve demokratikleşmeyi getirerek; geleneksel yapıların kökten değişmesine ve yeni kültürlerin inşa edilmesine sebep olmuştur (Yıldırım, 2019). Diğer yandan, Batı Aydınlanmasının İngiltere merkezli olması, İngiltere toplumunun kültürel dönüşümünün hızlı yaşanmasını sağlamıştır. İngiltere’de yaşanan bu kültürel değişim tüm Britanya adasından farklı olarak İngiltere’ye özgü belli değerler ve semboller oluşturmuştur. Bu semboller neticesinde, İngiltere kültürü üzerine olumlu veya olumsuz birtakım fikirler oluşmuştur.

Bu bağlamda; çalışmanın bu bölümünde İngiltere kültürü üzerinde etkisi olduğunu düşündüğümüz bazı kültürel kodlara yer verilecektir. Bunlar; “False Flag, Pragmatizm, Güneş Batmayan İmparatorluk ve Başarılı Ülke” durumlarıdır.

3.1. False Flag (Sahte Bayrak)

Tarih boyunca toplumlar birbirlerine üstünlük sağlamak amacıyla birtakım girişimlerde bulunmuşlardır. Toplumların birbirlerine karşı üstünlük ve egemenlik kurma çabaları beraberinde çatışmaları ve savaşları doğurmuştur. Bu savaşlar çoğu zaman devletlerin tüm ordu birlikleri ve askeri teçhizatlarıyla girişmesiyle olur ki bu aynı zamanda sıcak çatışma olarak ifade edilir. Bazen de devletlerin stratejik ve psikolojik faaliyetlerine dayalı olarak yapılır.

Devletler arasında bazen hiçbir sorun yokken bile bir devletin uluslararası sistemde etkinlik kurmak amacının olması veya başka bir devlete karşı hakimiyet kurma isteğinin olması, hakimiyet kurmak isteyen devletin farklı stratejiler geliştirmesine sebep olmaktadır. Bu stratejiler, sıcak çatışmaya giden yolda ortaya konan politikaların meşrulaştırılması için yapılmaktadır (Greenhill, 1997). Toplumlari ve devletleri psikolojik olarak çökertmeye dayalı olarak geliştirilen bu stratejiler genel olarak “kontrgerilla” ya da “false flag (sahte bayrak)” eylemleri olarak nitelendirilmektedir (Greenhill, 1997). Bazen de “kara propaganda” ve “kirli savaş” olarak adlandırılmaktadır (Yetkin, 2009). False Flag eylemleri daha geniş anlamıyla, “halka açık bir olayı gerçekleştiren kimselerin insanları kandırmak amacıyla olayı kendilerinden başka şahıs, grup veya ülke tarafından gerçekleştirilmiş gibi gösterdikleri olaya verilen isimdir” (Yeni Dünya Rehberi, 2020). Burada amaç; gerçek ve istihbari bilgilerin uluslararası kamuoyundan saklanarak, yapılan olayı meşru kılmaktır (Yeni Dünya Rehberi, 2020).

False Flag eylemleri tarihten beridir yapılmaktadır. Nitekim, bu tür psikolojik ve stratejik eylemlere başvuran devletlerin başında İngiltere gelmektedir (Karabulut, 2014). İngiltere’nin 1815-1914 yılları arasındaki üstünlüğünü Birinci Dünya Savaşı (1914-1918)’nda kaybetmesi İngiltere’nin False Flag eylemlerine başvurmasına yol açmıştır (Arendt, 1998). Bu hakimiyetini kaybetmeye başlayan İngiltere, yeniden güçlenmek için sıcak çatışmaya girdiği ülkelerle psikolojik oyunlar oynamaya başlamıştır (Karabulut, 2014). Birinci Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı Devleti ile savaşan İngiltere bu dönemde birtakım casusluk faaliyetlerine girişmiştir. Bu dönemde Türklerin ve Arapların yakınlaşmasını önlemek amacıyla casusluk yapmaya başlayan ve tarihte Arabistanlı Lawrence olarak bilinen Britanyalı asker Thomas Edward Lawrence yürüttüğü faaliyetlerle Arapların, Türklerin yanında savaşa girmesine engel olmuş ve Türkleri “arkadan vurarak” Osmanlı Devleti’nin bu dönemde yenilmesine sebep olmuştur (Karabulut, 2014:108).

Diğer yandan, İngilizlerin Lawrence’ı kullanarak yürüttüğü “kara propaganda” faaliyetleri sadece bununla sınırlı değildir. İngilizler geçirdikleri kültürel değişim neticesinde teknolojik birtakım araçlar icat etmişlerdi ve bu teknolojik üstünlüklerini kullanarak Osmanlı Devleti’nin savaştığı “Filistin Cephesi”nde yeni sahte faaliyetlere girişmişlerdir. İngilizler, Osmanlı’yı yenilgiye uğratmak için

dönemin Osmanlı gazetesi “Tanin”³ in sahte versiyonunu basmışlardır ve basılan bu sahte gazeteleri Filistin Cephesi’nde savaşıyan Türk askerlerine dağıtmışlardır (Karabulut, 2014:108). Dolayısıyla, Filistin Cephesi’nde savaşıyan askerlerin psikolojik durumundan yararlanan İngilizler, Osmanlı Devleti’nin Filistin Cephesi’nde bozguna uğramasına sebep olmuşlardır (Karabulut, 2014:108). İngiltere’nin bu tür kirli faaliyetlere girişmesinin sebebi; Ortadoğu’da ki Osmanlı hakimiyetini ve direnişini kırmaktır. Aynı zamanda buradaki öz kaynaklara sahip olmak ve kaybettiği üstünlüğünü tekrar kazanmaktır.

İngilizlerin geçmişte yürüttükleri “kara propaganda” ve “sahte bayrak” eylemleri yakın tarihte de devam etmiştir. Yakın tarihte İngilizler tarafından yapılan “sahte bayrak” eylemlerinden ilki 1953 yılındaki İran Darbesidir. Bu darbenin arkasında İngiltere’nin “sahte bayrak” eylemi yatmaktadır (Kuduoğlu, 2019). Ajax Operasyonu olarak da bilinen İran darbesi, İngiliz Dış İstihbarat Servisi(MI6)’nin ve Amerika Dış İstihbarat Servisi (CIA)’nin ortak eylemi neticesinde gerçekleşmiştir (Kuduoğlu, 2019). İran darbesine giden süreç, 1940’lı yıllarda İran’ın Pehlevi Hanedanlığına bağlı olarak Monarşiyle yönetilmesiyle başlar. Monarşiyle yönetilen İran, İngilizlerin ve diğer Batılı güçlerin bu bölge üzerinde hakimiyet kurmasını kolaylaştırmıştır. İngilizlerin ve Pehlevi Hanedanlığının rejim itibariyle birbirlerine yakınlaşması beraberinde birçok imtiyazı getirmiştir. Bu imtiyazlardan en önemlisi İran’daki petrolün bir İngiliz petrol şirketi tarafından çıkarılmasına verilen izin olmuştur. Buradan imtiyaz elde eden İngiltere, İran’daki petrolü İngiliz Petrol Şirketi “Anglo-Iranian Oil Company(AIOC)” sayesinde çıkartarak; elde ettiği gelirin büyük kısmını İngiltere’ye çok az kısmını ise İran’a aktarmıştır (Kuduoğlu, 2019). Bu durumdan memnun olmayan İran’daki milliyetçi kesimler milli bir cephe oluşturarak İngiltere’nin İran üzerindeki hakimiyetine engel olmak istemişlerdir. Bu milli cephenin başında ise Muhammed Musaddık bulunmaktaydı. Muhammed Musaddık’ın İran petrolünün millileştirilmesi amacıyla yürüttüğü politikalar İran halkı tarafından desteklenmiştir ve 1951 yılında Musaddık, İran halkının desteğiyle başbakan olmuştur (Kuduoğlu, 2019). Bu durumdan hoşnut olmayan İngiltere, İran petrolünün millileştirilmesine karşı çıkmış ve 1953 tarihinde, ABD’nin de desteğiyle İran’daki

³ Tanin Gazetesi: Osmanlı döneminde Osmanlı hükümetine yakın olan tirajı oldukça yüksek olan Osmanlı Gazetesi (Karabulut, 2014:108).

İngiliz işbirlikçilerine İran’da bombalı eylemler gerçekleştirmeleri yönünde talimatlar vermiştir. Burada amaç; bombalı eylemlerden Musaddık yönetimini sorumlu tutmak ve İran halkının Musaddık’a olan desteğini kırmaktır. Nitekim, tüm bu olaylar neticesinde Musaddık görevinden alınarak onun yerine İngiltere destekli Fazlullah Zahidi getirilmiştir. Böylece Fazlullah Zahidi yönetimiyle birlikte İngiltere’nin petrol faaliyetleri devam etmiş ve buradan elde edilen gelirin büyük bir kısmı yine İngiltere’ye aktarılmıştır (Kuduoğlu, 2019).

İngiltere’nin yakın tarihte gerçekleştirdiği “sahte bayrak” eylemlerinden ikincisi ise; 1957 yılında ki Suriye Darbe girişimidir. Bu darbe girişimi aynı zamanda 1957 Suriye Krizi olarak da bilinmektedir (Turgut, 2019). 1957 yılında Suriye’deki rejimden hoşnut olmayan İngiltere ve Amerika, Suriye devlet başkanına ve diğer üst düzey yöneticilerine yönelik suikast girişimi yapmayı planladılar (The Guardian, 2003). Bu suikastın amacı; olası bir Suriye ve SSCB yakınlaşmasını önlemektir; çünkü SSCB, 1956 yılında yaşanan Süveyş Krizi’nde Suriye’yi desteklemiş ve iki devletin çıkarları uyuşunca ortak hareket etmeye başlamışlardı (Turgut, 2019). Ancak, bu durum Ortadoğu ve Suriye petroleri üzerinde egemenlik kurmak isteyen İngiltere’nin ve Amerika’nın çıkarlarına ters düşüyordu. SSCB’nin Ortadoğu üzerindeki egemenliğinden endişe duyan İngiltere, Suriye rejimini devirmek için 1957 yılında İngiliz Dış İstihbarat Servisi (MI6) ve Amerika Dış İstihbarat Servisi (CIA) ile birlikte hem Suriye’de iç karışıklıklar çıkartmak hem de Suriye ve komşu ülkeleriyle çatışma ortamı yaratacak bombalı eylemler ve suikast eylemleri gerçekleştirmek için ortak hareket etme kararı aldılar (The Guardian, 2003). Bu eylemleri gerçekleştirmek için ise; Suriye’deki “özgürlük” yanlısı grupları desteklediler ve Suriye’de iç karışıklık çıkartmak için buradaki milisleri silahlandırdılar (The Guardian, 2003). Dönemin İngiltere Başbakanı Harold Macmillian’ın ve ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower’ın talimatları doğrultusunda gerçekleştirilen bu eylemler 46 yıl sonra darbe girişimine yönelik “gizli belgelerin” bulunmasıyla açığa çıkmıştır (The Guardian, 2003). İngiltere’nin buradaki amacı; tüm dünya kamuoyuna Suriye’nin “terör yayan” bir ülke olduğunu ve “Ortadoğu petrollerine ulaşmayı engelleyen” bir devlet olarak göstermekti. Bu planı uygulamak için gerekli altyapıyı hazırlayan İngiltere, olayı meşru kılmak için ise; Suriye hükümetinin iç karışıklıklarla halkına

zarar verdiğini göstermeye çalışıyordu. Dolayısıyla uluslararası hukuk ve “insani müdahale” ile “koruma sorumluluğu doktrini” gereği Suriye hükümetinin lağvedilmesinin haklılığını savunuyordu (The Guardian, 2003).

Bu darbe girişiminden en olumsuz etkilenen ülkelerden bir tanesi hiç şüphesiz ki Türkiye olmuştur (Turgut, 2019). Türkiye’nin coğrafi konumu itibariyle Suriye’yle en uzun kara sınırına sahip olması ve dolayısıyla Suriye’de gerçekleşen herhangi bir olayın Türkiye’ye yansiyacak olması Türkiye açısından endişe uyandırmıştır. Ayrıca Türkiye, SSCB’nin bu bölgedeki varlığından da rahatsızlık duyuyordu (Turgut, 2019). Bu durumu endişe ile takip eden dönemin Türkiye Başbakanı Adnan Menderes Suriye Krizi’ni şu ifadelerle anlatmıştır:

“...Suriye’nin bugünkü vaziyetini makul bir silahlanma hadisesi olarak telakki etmeye imkan yoktur. Bu hal, memleki hin-i hacette başkalarının kullanacağı bir silah deposu haline getirmek maksadının tatbikatından ibarettir...Suriye yıkıcı maksatlarla tecavüz emelleri için bir köprübaşı teşkil etmek yolundadır...Suriye ile uzun bir müsterek hududa malik olmamız bilhassa son inkişaf lar muvacehesinde bizi milli ehemmiyet bakımından son derece müteyakkız olmaya sevk etmektedir...Türkiye, hadiselerin inkişafını yakından takip etmek mecburiyeti duymaktadır” (Gönlübol, 1993:292).

Bu sözlerle durumu anlatmaya çalışan Menderes daha sonra Suriye hükümetiyle ters düşerek savaşın eşiğine gelmişlerdir (Turgut, 2019). ABD’nin Türkiye tarafından Suriye’ye yapılacak olan herhangi bir operasyonu kabul etmeyeceğini bildirmesi üzerine taraflar arasında uzlaşma sağlanmıştır (The Guardian, 2003). Bu olay, Macmillian’ın planının işlemesi için uygun zemini hazırlamıştı; ancak sadece Türkiye’nin Suriye’ye müdahalesini yetersiz bulan ABD ve İngiltere, Arap ülkelerinden de destek beklemiş ve gerekli desteği alamayınca planı uygulamaya koyamamışlardır(The Guardian, 2003).

Genel olarak; İngiltere kültürüyle bağdaşan bir nitelik kazanan False Flag operasyonları, İngiltere’nin kaybettiği hegemonyasını tekrar kazanmaya yönelik gerçekleştirdiği eylemlerdir. Bu olayları gerçekleştirirken yalnız kalmak istemeyen İngiltere dünya kamuoyundan destek almak için meşru zeminler oluşturmaya çalışmıştır. Yaptığı olaylara meşru bir kılıf uydurmaya çalışan İngiltere; birçok “sahte bayrak” eyleminde başarılı olmuştur. Özellikle günümüzde False Flag denilince akla

ilk gelen ülkelerin başında İngiltere'nin gelmesi bu olaylardaki rolünü ortaya koyması bakımından oldukça önem taşımaktadır.

3.2. Pragmatizm (Faydacılık)

18.yüzyıl İngiltere'sinde dönemin İngiliz filozofları Jeremy Bentham ve William James, insanlığın iyiliği ve mutluluğu için en yüksek faydaya ulaşmanın nasıl mümkün olabileceği noktasında temel bir takım fikirler ortaya attılar. Fayda temelli savundukları fikirler bugün “Pragmatizm” denilen olgunun temel parametrelerinin oluşmasına zemin hazırlamıştır (Doğan, 2003).

Jeremy Bentham, Pragmatizmin felsefi temellerini oluşturmuş; ancak onun tüm dünyada bilinmesini sağlayan kişi William James olmuştur (Doğan, 2003). İngiltere kültürel tarihinde önemli bir olgu olan Pragmatizm, hem İngilizlerin sonraki yüzyıllarda yön belirlemesinde onlara kaynaklık etmiş hem de diğer milletlere böylesi bir olguyu tanıtmışlardır. Bu bağlamda; William James Pragmatizmi şöyle tanımlamıştır; “bir nesne konusundaki düşüncelerimizde kusursuz açıklığı elde etmek için, o nesnenin ne gibi tasavvur edilebilir pratik etkilerinin olabileceğini, ondan ne gibi duyular beklememiz gerektiğini ve ne tür tepkiler göstermeye hazırlanmamız gerektiğini göz önünde bulundurmalıyız” (James, 1975'ten aktaran Doğan, 2003). Onun tanımlamasında öne çıkan durum, düşünce ve kavramların en nihayetinde eylem için var olduğudur. Bu eylem neticesinde elde edilen verinin kişiye kattığı fayda James'in görüşünün ana noktasını oluşturmuştur (Doğan, 2003). Dolayısıyla böylesi bir arka plana sahip olan Pragmatizm olgusu İngiltere siyasetini de etkilemiş ve kültürüyle de özdeşleşmiştir. Çünkü Roskin'e göre; İngiliz siyasetçiler onların işine hangi durum yarıyorsa hemen onu benimserler. Örneğin, “Muhafazakar Parti oy kazanacaksa, Muhafazakar Parti'den fayda sağlayamıyorlarsa başka herhangi bir partinin politikalarını benimsemeye hazır olurlar” (Roskin, 2016:62).

İngiltere'nin pragmatik manevraları, 17.yüzyıla başlamakla birlikte 18.yüzyılda Sanayi Devrimi'yle devam etmiş ve 19.yüzyılda doruk noktasına ulaşmıştır. Geçmişten beri yürütülen emperyal faaliyetler İngilizlerin pragmatik siyasetinin ürünleri olarak gösterilebilir. Nitekim, William James İngilizlerin

pragmatik hareketlerinin geçmişten beri var olduğunu bunun sadece felsefik boyutunu kendisinin oluşturduğunu söylemiştir ve ona göre; pragmatist düşünce biçimi İngiliz düşünce biçiminin özünü oluşturur (James, 2015:22). Ayrıca, bu düşünce biçiminin Locke, Berkeley, Stewart, James Mill ve John Mill'in düşüncelerinde de olduğunu söylemesi faydacı düşüncenin İngiltere'deki köklerinin varlığını ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır (James, 2015:22).

3.3. Güneş Batmayan İmparatorluk

İngiltere İmparatorluğunun 6.yüzyıldan itibaren ekonomik birtakım faaliyetlere girişmesi ve bu ekonomik faaliyetlerin gittikçe ilerlemesi neticesinde; İngiltere belli alanlar üzerinde hakimiyet kurmaya başlamıştır. Özellikle 6.yüzyılda köle, yün kumaş ve kurşun ihracatı yapması, deniz ticaretinin gelişmesini sağlamış ve daha da canlandırmıştır (Black, 2018:38). İngiltere, gelişen bu ticaret yolları sayesinde 13 ve 16.yüzyıllarda Avrupa ile önemli yollar inşa etmiştir (Black, 2018:38-39). Dolayısıyla, Avrupa ile İngiltere arasında bir yapılanmanın başlaması İngiltere'nin çıkarlarının ve hedeflerinin farklılaşmasına ve emperyal faaliyetlere girişmesine yol açmıştır (Laycock, 2012).

Diğer yandan, İngiltere'nin 16 ve 18.yüzyıllar arasında geçirdiği toplumsal ve bilimsel değişim İngiltere'nin dünyanın hegemon gücü olmasını sağlamıştır. Elde ettiği güçle denizaşırı sömürgeler kazanan İngiltere 192 ülkeden sadece 22 tanesini sömürgeleştirememiştir (Laycock, 2012). Nitekim, bu yüzyıllar arasında kazandığı başarıyla sömürdüğü ülkeler dünyanın %90'ına tekabül etmektedir (Laycock, 2012). Dolayısıyla, bu durum İngiltere'nin "İngiliz Sömürge İmparatorluğu" ve "Üzerinde Güneş Batmayan Ülke" olarak nitelendirilmesine sebep olmuştur (Ferguson, 2003).

İngiliz sömürgeciliğinin zirve yaptığı Sanayi Devrimi dönemi İngiltere'ye yeni fırsatlar doğurmuştur. Gelişen teknolojiyle birlikte sınırlarını iyice genişleten İngiltere, dünyada benzeri görülmemiş bir sömürge imparatorluğu kurmuştur (Ferguson, 2003).

17.yüzyılda Batı Aydınlanması İngiltere’de başlaması ve burada İngiliz filozoflarının birçok önemli kavramı tanımlayıp modern bilimin altyapısını hazırlaması İngiltere’nin güçlenmesine ve dolayısıyla her alanda hegemon olmasına yol açmıştır (Ferguson, 2003).

İngiltere 16 ve 18.yüzyıllarda sömürdüğü alanlar sayesinde 19.yüzyıla kadar dünyanın imparatorluğu olarak anılmıştır; ancak iki dünya savaşı arasında sürekli yenilgi aldığından dolayı sömürdüğü birçok toprağı kaybetmiş ve 20.yüzyıla gelindiğinde bu hegemonyasını ABD’ye kaptırmıştır (Ferguson, 2003).

İngiltere’nin bir dönem sömürge imparatorluğu olması her ne kadar İngiliz tarihçiler ve bu alanda çalışma yapan İngiliz araştırmacıları için bir başarı olarak görülse de birçok kötü duruma sebebiyet verdiğiinden dolayı kendi toplumu tarafından da eleştirilmiştir. Nitekim, bu alanda çalışma yapan İngiliz tarihçi Stuart Laycock “İşgal Ettiğimiz Tüm Ülkeler ve Hiçbir Zaman Ayak Basamadıklarımız” adlı kitabında İngiltere’nin sömürgeleştirdiğı ülkeleri araştırdığını; ancak yaklaşık olarak dünyanın %90’ını sömürgeleştirdiğı için bir şok yaşadığını belirtmiştir (Laycock, 2012). Ve tarihte hiçbir zaman İngiliz sömürgesi altında yaşamamış ülkeleri şu şekilde sıralamıştır; “Andora, Belarus, Bolivya, Burundi, Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Guatemala, Fildişi Sahili, Kırgızistan, Liechtenstein, Lüksemburg, Mali, Marshall Adaları, Monako, Moğolistan, Paraguay, İsveç, Tacikistan, Özbekistan, Vatikan ve Sao Tome Adaları” (Laycock, 2012).

İngiltere tarihi alanında araştırma yapan İskoç tarihçi Niall Ferguson ise; İngiltere imparatorluğunun dünya imparatoru olduğu 18 ve 19.yüzyıllara değinerek “yağmurlu bir takımadanın dünyaya nasıl hükmettiğine” değinmiştir (Ferguson, 2003). Ferguson bu araştırmasında Laycock gibi sömürge imparatorluğu kuran İngiltere’nin olumlu durumlarına yer vermenin yanı sıra olumsuz durumlarına da değinmiştir. Ferguson İngiltere imparatorluğu üzerine yaptığı araştırmasında İngilizleri şu ifadelerle olumsuz bir şekilde eleştirmiştir:

“Evet, tiksindirici bir ırk ayrımcılığını uzun yıllar sürdürdü, evet, köleler edinmek ve sömürmek için uğraştılar, 1857’de Hindistan, 1831 ve 1865’te Jamaika, 1899’da Güney Afrika emperyal otoriteye kafa tuttuğunda

Britanya'nın gösterdiği tepki vahşicedi. Kıtık 1840'larda İrlanda'yı, 1870'de Hindistan'ı vurduğunda aldırışsızdı” (Ferguson, 2003’ten çeviren Şahin, 2015).

Diğer yandan, Ferguson İngilizlerin bu yüzyıllarda yaptığı başarılarla da şu şekilde değinmiştir:

“Tarihte hiçbir düzen 19.yüzyılda ve 20.yüzyılın başlarında Britanya İmparatorluğu’nun başardığı ölçüde malların, sermayenin ve işgücünün serbest dolaşımını ileriye götürmediği ortadadır. Batı’nın hukuk, düzen ve yönetim normlarının evrensel hale gelmesinde başka hiçbir milletin onlar kadar payı yoktur...Britanya olmasaydı Kalküta diye bir yer olmazdı. (...) Eğer Hollanda 1664’te Nieuw Amsterdam’ı İngilizlere teslim etmiş olmasaydı, bugün bildiğimiz New York olmazdı” (Ferguson, 2003’ten çeviren Şahin, 2015).

Ferguson bu ifadelerle sömürge imparatorluğu kuran İngiltere’nin günümüz dünya sisteminin ve düzeninin kurulmasına yönelik katkılarına da değinerek İngiltere’nin “iyi bir imparatorluk” olduğunu göstermeye çalışmıştır.

Özetle, İngiltere’nin “Üzerinde Güneş Batmayan Ülke” olarak nitelendirilmesinin sebebi; sömürgeleştirdiği alanların genişliğinden gelmektedir. İngiltere hakimiyet kurduğu herhangi bir toprağını kaybettiğinde diğer bir ülke toprağına yönelmekteydi, dolayısıyla halen günümüzde bile Kuzey Amerika’da Karayipler, Güney Amerika’da Falkland Adaları, Afrika’da Saint Helena ve Bağımlı Bölgeleri, Okyanusya’da Pitcairn Adaları, Avrupa’da Cebelitarık, Asya’da İngiliz Hint Okyanusu Bölgesi ve Antartika’da Güney Georgia ve Güney Sandwich Adaları’nın hakimidir (Wikipedia.org, 2020).

3.4. Başarılı Ülke

Çalışmanın bu kısmında İngiltere’nin toplumsal ilerlemesinin ve modernleşmesinin bir sonucu olan “başarılı ülke” nitelendirilmesine yer verilecektir. Nitekim, bu durum daha çok Doğu-Batı kültürleri göz önüne alınarak yapılacaktır.

16 ve 17.yüzyılda Batı Avrupa’da toplumsal ve kültürel alanda yaşanan köklü değişimler beraberinde sanayileşmeyi, kentleşmeyi, ulus-devlet anlayışını, demokratikleşmeyi ve kapitalizmi getirmiştir (Yıldırım, 2019).

Batı Avrupa’da ki Aydınlanma sürecinin İngiltere’de başlamış olması dolayısıyla İngiltere’nin geleneksel yapılarının çözülmesine ve köklü bir değişim evresine geçmesine sebep olmuştur (Yıldırım, 2019). Nitekim, İngiltere toplumunun bu dönüşümü onun modernleşme tarihini başlatmıştır. Bu bağlamda Modernleşme;” çalışma hayatında endüstrileşme, köylerden şehirlere ve kentlere doğru değişme, topluluklardan topluma doğru değişim, bireycilik ve eşitlikçi düşüncenin yükselişi ve rasyonelleşme ve sosyal düzenleme gibi birçok düşünceyi içeren çok boyutlu bir süreçtir” (Solmaz, 2011:35). Modernleşmeyle başlayan bu süreç, İngiltere’nin emperyal faaliyetlerinin hızlanmasına sebep olmuş ve bu emperyal faaliyetler sayesinde 1815 ve 1914 yılları arasında dünyanın süper gücü olarak anılmıştır (Ferguson, 2003).

İngiltere’de başlayan modernleşme çabaları bu dönemde tüm Batı Avrupa ülkelerine de yayılmıştır. Batı toplumlarının 17.yüzyılla birlikte eski olan yapıları terk edip modern olana yönelmesi özellikle kültürel alanda hızlı dönüşümleri beraberinde getirmiştir (Dünya Neyi Tartışıyor? Küreselleşme, 2004). “Modernliğin kültürleri dönüştürmesi geleneksel, durağan ve muhafazakar olarak nitelendirilen Doğu toplumlarında çok yavaş yaşanırken; bireyci, akılcı ve laik olan Batı toplumlarında ise, çok hızlı olmuştur (Dünya Neyi Tartışıyor? Küreselleşme, 2004).

Modernleşmeyle birlikte Batı kültürlerinin gelişmesi ve bunun karşısında Doğu kültürlerinin gelişmemesini Modernleşme teorisi şöyle açıklar: “Batı dışı toplumların az gelişmişliğinin sebebi bir türlü geçmişten ve geleneksel olandan kopamamaları, bilimsel ve teknolojik gelişmelere açık olamamaları ve sosyal yapılarının modernleşmeye engel olacak derecede içe kapalı olmasıdır” (Kömeçoğlu, 2004:15). “Bu ülkelerin kültürel karakteristikleri, siyasi yapıları ekonomik büyümeyi ve siyasi istikrarı bloke etmektedir. Gelenekselci değerlerin hakim olduğu bu toplumlarda geçmişe bakan kadenci tutumlar yeniliğe ve girişimciliğe engel olmaktadır. Az gelişmiş ülkeler ileri toplumların değer ve normlarına uyum sağlayarak, yeni iletişim ve iş modellerini benimseyerek gelişeceklerdir.” (Kömeçoğlu, 2004:15).

Modernleşme teorisi temel olarak Batı dışı toplumlarının az gelişmişlik durumlarını onların iç dinamikleriyle yani kültürel kategorilerinde bulmuştur. Nitekim

Gökberk, kültürü geniş anlamıyla; devlet, hukuk, toplum, uygarlık ve tarih sorunlarını içine alan kategoriler bütünü olarak açıklamıştır (Gökberk, 1974:378). Bu bağlamda; Doğu toplumlarının az gelişmişliğinin sebebi kültür kavramında da geçen kategoriler arasında güçlü bir bağın olmaması ve gelenekçi yapılarının halen muhafaza edilmesidir.

Diğer yandan, “Modernleşme durumunu her zaman Batı’ya özgü kurumsal bir dönüşüm olarak ele alırız, nitekim öyledir” (Giddens, 1998:170). Modernleşmenin ve akılcı ilerlemenin neden Batı toplumuna özgü olduğunu ve Batı Avrupa’da ortaya çıktığını Max Weber ise, Protestanlık ahlakıyla açıklamaktadır. “Weber’e göre Protestanlıkta bulunduğu şekliyle dünyevi ve akılcı idealler Batı dışında başka hiçbir din ve mezhepte vücut bulmamıştır. Bu yüzden Batı’yı dinamik, yenilikçi, girişimci, Doğu’yu ise; geleneksel, durağan ve muhafazakar olarak görmektedir. Batı’nın bireyciliğine ve akılcılığına karşı Doğu toplumlarını otoriter ve kolektif bulmaktadır” (Kömeçoğlu, 2004:15-16).

Modernleşmenin İngiltere’nin çabaları neticesinde, 17.yüzyılla birlikte tarih sahnesine girmesi ve bu tarihten beridir hem İngiltere kültürü üzerinde hem de diğer ülke kültürleri üzerinde ciddi dönüşümlere sebep olması yeni dünya sistemlerinin oluşmasını sağlamıştır (Kömeçoğlu, 2004:20) Bu dönüşümler neticesinde Batı toplumları ilerlerken, Doğu toplumları istenilen düzeyde ilerleme sağlayamamıştır. Bunun sebebi ise modernleşmenin Batı temelli olması ve Batı kültürlerine özgü olmasıdır(Giddens, 1998). Batı temelli olan bu dönüşümler Doğu kültürlerinin kendi iç dinamikleriyle uyum sağlayamadığından erken bir modernleşme Doğu kültürleri için gerçekleşmemiştir (Dünya Neyi Tartışıyor? Küreselleşme, 2014).

Genel olarak; İngiltere’de 1600’lü yıllarda zirveye çıkan milliyetçilik duygusu ve Tanrı tarafından “seçilmiş” bir toplum olduklarına inanmaları düşüncesi onlara Sanayi Devrimi gibi büyük bir devrimi gerçekleştirmelerinin yolunu açmıştır. Bu devrim ile birlikte İngiliz milletinin kaderi değişerek; İngilizleri küçük sistemlerden dünya imparatorluğuna, dünya imparatorluğundan da dünya ekonomisine evrilmiştir (Kömeöoğlu, 2004:20). İngiltere toplumunun elde ettiği başarı nitekim tüm

Batı kùltürlerine de yansımış ve dünya ÷lkeleri arasında da Batı ÷lkeleri özelinde İngiltere'nin “başarılı ÷lke” olarak nitelendirilmesi sağlanmıştır. “Başarılı ÷lke” nitelendirilmesi bilindiğı üzere İngiltere'nin emperyal faaliyetlerinin ve gizemli siyasetinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Geçmişten bu yana gerek düşünsel birikimi olsun gerekse sürdürdüğü başarılı sömürgecilik faaliyetleri olsun hem Batı'nın hem de tüm dünya sistemlerinin hukuk, düzen ve normlarının altyapısını oluşturması ve bunu evrenselleştirmesi İngiltere'nin başarısı olarak gösterilmektedir (Ferguson, 2003).

SONUÇ

Bu çalışmadaki amacımız; İngiltere toplumunun tarihinden yola çıkarak bu toplumun kültür kodlarını ortaya koymak, kültür kodlarının İngiltere siyasetini belirlemede ki etkisini öğrenmek, kültür kodları bağlamında etkili olan faktörleri göstermek ve mevcut faktörlerin zamanla azalıp azalmadığını analiz etmektir.

Dolayısıyla bu çalışmada, özellikle İngiltere siyasetini belirlemede etkisinin olduğunu düşündüğüm “False Flag”, “Pragmatizm”, “Güneş Batmayan İmparatorluk” ve “Başarılı Ülke” unsurları seçilip bu unsurlar üzerinden bir analiz gerçekleştirildi. Bunun sebebi ise, dünya tarihinde oldukça iz bırakan ve halen de etkinliğini sürdüren İngiltere’nin dünya hegemonluğuna giden sürecinde sadece bilimsel gelişmelerin ve Aydınlanma hareketlerinin değil aynı zamanda hukuki, politik ve gizemli olayların da etkili olduğunu göstermektir.

Bu bağlamda; yapılan araştırma neticesinde İngiltere toplumunun ilk dönüşüm sürecini, 13 ve 14.yüzyıllarda halkın feodal düzene tepki göstermesiyle anayasal gelişmelerin önünün açılmaya başlamasıyla yaşadığı anlaşılmıştır. Halkın, dönemin Kral’ı John’a karşı baş kaldırması “1215 tarihli Magna Carta” yani “Büyük Özgürlükler Fermanı” olarak da bilinen fermanın imzalanmasını sağlamıştır. Bu anlaşma, İngiltere’nin anayasal ve demokratik sistemlerinin altyapısını hazırlanmış ve modern topluma giden süreci hızlandırmıştır. Magna Carta, İngiltere toplumunda neredeyse kutsal bir nitelik kazanmış ve İngiltere tarihinde anayasal bir belge ve uzlaşma, özellikle 13 ve 17.yüzyıllardaki hükümetin keyfi uygulamalarına karşı olanlar tarafından başvuru kaynağı olarak görülmüştür. Ayrıca Magna Carta’nın, günümüz Parlamenter sistemlerinin yolunu açması ve anayasal hükümetlere geçişi sağlaması açısından dünya tarihinde de önemli bir kaynak olarak gösterilmektedir. Dolayısıyla, Magna Carta’nın başarısı halen İngiltere toplumunda “en iyi pozitif geçmiş” örneği ile başarı ve motivasyon kaynağı olarak gösterilmektedir.

Diğer yandan, 17.yüzyılla birlikte ortaya çıkan Batı Aydınlanma hareketleri Batı toplumlarının kültürel dönüşümünde çok büyük etkiler yaratmıştır. Dinde reformasyon sürecinden sonra, birçok alanda dini uygulamalar yerine aklın ve bilimin ön plana alınması Batı Aydınlanmacılığına büyük katkı sağlamıştır. Bu katkılardan en önemlisi özgür, çağdaş ve demokratik toplumların yolunu açması olmuştur. Ayrıca,

Batı Aydınlanma hareketlerinin İngiltere merkezli olması ve bireyi, aklı ön plana alan düşünceleriyle ön plana çıkan İngiliz filozoflarının bu dönemdeki eylemleri hem İngiltere’yi hem de diğer dünya ülkelerini dönüştürmesi açısından önem taşımıştır.

Toplumun dönüşümünde etkisi olan ve İngiltere’ye “İmparatorluk” yolunu açan diğer önemli gelişmelerden bir tanesi de “Sanayi Devrimi”dir. Bu devrimin alt yapısı 17.yüzyılda dönemin düşünürleri Adam Smith, Descartes, Newton, James Watt ve John Locke gibi kişilerin Modern Bilim Devrimi olarak nitelendirdikleri ve Sanayi Devrimine giden sürecin felsefik, ekonomik, bilimsel ve teknik çerçevesini ortaya koymalarıyla başlamıştır. Ekonomideki gelişme ve ilerleme, piyasaları ve iş olanaklarını arttırmış dolayısıyla yeni sanayi kollarının açılmasını sağlamıştır. Sanayi Devrimi’nden sonra yeni yeni teknolojik aletler üretilmiş ve böylece Sanayi Devrimi modern İngiltere’nin kurulmasına ve dünyanın egemen gücü haline gelmesine vesile olmuştur.

İngiltere toplumunun kolektif bilinçle ortaya koyduğu ürünler Sanayi Devrimi gibi büyük bir devrimin gerçekleşmesini sağlamıştır. Bu kolektif bilinci oluşturan unsurlar arasında İngiltere toplumunun ulusal kimliği oldukça önemli bir rol oynamıştır. Birçok defa yok edilme tehlikesiyle karşılaşan İngilizler bu yok edilmeye karşı ulusal bir bilinç ortaya koymayı başarmışlardır. Özellikle 1588 tarihinde İspanyollarla savaşmaları İngiliz milliyetçiliğini ön plana çıkartmış ve 1789 Fransız Devrimi’yle birlikte bu milliyetçilik pekiştirilmiştir. Bundan sonraki sürecini milliyetçi ve ulusal bir bilinçle yürüten İngiltere başarılı olmak için birtakım gizemli oyunlardan da geri durmamıştır. Bu gizemli olaylarını False Flag eylemleriyle gösteren İngiltere, dünya hegemonyasına giden süreçte oldukça pragmatist ve politik tavırlar sergilemiştir.

İngiltere’nin günümüz anayasal sistemlerinin altyapısını kurması ve bunu başarıyla yürütmesi onun dünya sisteminde daha hızlı egemen olmasını sağlamıştır. Nitekim, gerçekleştirdiği ve gerçekleştireceği emperyal eylemleri için insan hakları ve evrensel haklar gibi değerlerin arkasına sığınması ve bu duruma meşru bir zemin yaratma çabası da ayrıca o’nun pragmatikliğinden gelmektedir. Çünkü inşa etmiş olduğu hukuki, siyasi ve teknolojik sistemler İngiltere’nin meşru zeminde hareket

etmesini sağlamış ve dolayısıyla istediği şekilde başka yerlerde güç elde etmesini kolaylaştırmıştır.

İngiltere’de temel olarak 17.yüzyılla başlayan sosyal gelişim, ekonomik ilerleme ve Aydınlanma hareketleri İngiltere’nin genişlemesini sağlamakla birlikte beraberinde savaşları, emperyalizmi ve uluslararası rekabeti de getirmiştir. İngiltere’nin uluslararası sistemde 1815-1914 yılları arasında hegemon olması ve bu durumun İngiltere toplumunda ve siyasi karar alıcılarında halen başarı ve motivasyon kaynağı olarak görülmesi, İngiltere kültürünün ve önemli semboller olarak gösterilen kültür kodlarının etkinliğini ortaya koymaktadır. Nitekim, bu çalışmada kültür kodları bağlamında özellikle anlatmaya çalıştığım “False Flag” ve “Pragmatizm” İngiltere siyasetini ve toplumunu anlamada önemli aparatlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu semboller sayesinde İngilizlerin başarılı olmak için izledikleri yöntemler birtakım pragmatik eylemlere dayanmakla birlikte daha çok casus eylemler olarak nitelendirdiğimiz “False Flag”lere uzanmaktadır. İngiltere’nin geçmişte izlemiş olduğu bu politikalar İngiltere toplumuna “Güneş Batmayan İmparatorluk” unvanını vermekle kalmamış o’nu aynı zamanda uluslararası sistemde söz sahibi olan bir devlet haline getirmiştir. İngiltere siyasetinde halen geçerliliğini koruyan bu tür pragmatik ve casus eylemler, yakın tarihte de etkinliğini sürdürmekle beraber “1957 Suriye Darbe Girişimi” ve “1953 İran Darbesi” bu tür casus eylemlere kanıt olarak gösterilebilir.

Diğer yandan, İngiltere toplumunun kültür kodları tarihsel hafızadaki yerini halen korumaktadır. Nitekim bu duruma, İngiltere’nin İmparatorluk döneminin ve başarısının sergilendiği filmler, haberler ve tiyatrolar örnektir. Özellikle bugün en fazla ilgi gören filmler arasında İngiltere’nin geçmiş başarılarının anlatıldığı “Hindistan İhtilali” ve “Kahramanlar Destanı” gibi kült yapıtların bulunması “başarılı ülke” kodunun etkinliğini göstermektedir. Aynı zamanda, Batı ülkeleri özelinde İngiltere’nin “başarılı bir ülke” olduğunu kanıtlamaya çalışan dönemin düşünürleri bu durumu “Modernleşme Teorisi”ne bağlamışlardır. Çünkü onlara göre; Batı toplumlarının Doğu toplumları karşısında başarılı olmasının sebebi, Doğu toplumlarının modernleşme sürecinde yeteri kadar bilimsel değerleri ön plana

almamalarında yatmaktadır. Dolayısıyla bilimsel değerleri savunmadıkları için de dünya sisteminde etkin bir rol üstlenememişlerdir.

“Modernleşme Teorisi”, Batı dışı toplumlarının az gelişmişliğinin sebebini bu toplumların bir türlü geçmişle ve geleneksel olandan bağlarını koparmamakla, bilimsel ve teknolojik gelişmelere açık olmamakla ve sosyal yapılarının modernleşmeye engel olacak derecede içe kapalı olmasına bağlamışlardır. Doğu-Batı kültür kıyaslamasında Batı kültürlerinin başarılı olmasını Weber ise;” Protestanlık ahlakıyla” açıklamıştır. Ona göre; Batı toplumlarının başarısı, Protestanlık mezhebine bağlı olan Batı kültürlerine özgü bir durumdur. Dolayısıyla, dünyevi ve akılcı ideallerin Batı dışında hiçbir din ve mezhepte vücut bulmadığını belirtmiştir. Bu yüzden Batı’yı dinamik, yenilikçi, girişimci Doğu’yu ise geleneksel, durağan ve muhafazakar olarak nitelendirmiştir.

Son olarak şunu belirtebiliriz; İngiltere gerek milliyetçiliğiyle gerek sömürgeciliğiyle gerek bilimsel devrimleriyle ve gerekse demokratik gelişmeleriyle her zaman dünya sisteminde yer edinmiş bir ülkedir. İngiltere yaptığı ilerleme hareketleriyle her ne kadar olumsuz sonuçlara sebebiyet vermişse de yaptığı ve neden olduğu tüm durumlara rağmen ortaya tarihsel bir başarı koymuştur ve halen de dünya sisteminde önemli ve söz sahibi ülkelerden bir tanesidir.

KAYNAKÇA

Adorno, T. (2008). *Kültür Endüstrisi*. (Çev. N. Ülner ve M. Tüzel). İstanbul: İletişim Yayınları.

Alptekin, D. (2011). *“Toplumsal Aidiyet ve Gençlik: Üniversite Gençliğinin Aidiyeti Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma”*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Bağce, E. (2003). “Emperyalizm Kuramları ve Amerikan Kamu Diplomasisi”. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 0(28), 63-77.

Basat, O. (2015). “Edmund Burke: Reflections On The Revolution In France”. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 201-212.

Bilgin, A ve Oksal, A. (2018). “Kültürel Kimlik ve Eğitim” *ACJES Derleme Makale*, 2(1), 82-90.

Black, J. (2018). *Kısa İngiltere Tarihi*. (Çev. E. Duru). İstanbul: Say Yayınları.

Çakır, Z. (2019). *“Çocuk, Başarı, Öğretmen ve Okul Kavramlarına İlişkin Kültür Kodları”*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çilingir, L. (2019). “Locke’un Toplum Sözleşmesi Kuramı”. *Temaşa Felsefe Dergisi*, 11(2019), 31-43.

Çüçen, A. (2006). “Batı Aydınlanmasının Düşünsel Kökenleri ve Eleştirisi”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25-34.

Doğan, N. (2003). “Pragmatizmin Felsefi Temelleri”. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 0(20), 83-93.

Duman, F. (2004). “Edmund Burke: Muhafazakarlık, Aydınlanma ve Siyaset”. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 1(1), 32-51.

Erbil, K. (2019). *“Kültürel Kimlik Bağlamında Sakarya Mutfağı: Abhaz Mutfağı İncelemesi”*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Erkızan, H. (2002). “Küreselleşmenin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri Üzerine”. *Doğu Batı Dergisi*, 2(18), 57-70.

Erol, A. (2016). “Bir Ulus Olarak İran: Kültür Kodları Üzerine Bir Analiz”. *Yeni Türkiye*, 0(85), 7-18.

Erol, M. (2019). “Realizme Göre Güç ve Güç Dengesi Kavramları” *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 12-49.

Erkul, İ. (2015). “İngiliz Parlamentosu’nun Mutlak Monarşiyeye Karşı Güç Kazanma Sürecinin Analizi”. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 34(2), 131-151.

Evkuran, M. (2003). “Ortaçağ Paradigması ve Siyasal Düşüncenin Evrimi”. *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(4), 37-58.

Fenton, B. (2003). “1957’de Suriye Başbakanına Yönelik Anglo-Amerikan Suikast Planı”. *The Guardian*.

Ferguson, N. (2015). *İmparatorluk: Britanya’nın Modern Dünyayı Biçimlendirdiği*. (Çev. N. Elhüseyni). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Geertz, C. (2010). *Kültürlerin Yorumlanması*. (Çev. H. Gür). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Giddens, A. (1998). *Modernliğin Sonuçları*. (Çev. E. Kuşdil). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Goff, J. (2018). *Ortaçağ Tüccarları ve Bankerleri*. (Çev. O. Adanır). Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Gökberk, M. (1974). *Felsefe Tarihi*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.

Gönlübol, M. (1993). *Olaylarla Türk Dış Politikası: 1919-1990*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Gözen, R. (2017). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. (Dördüncü Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Greenfeld, L. (2017). *Milliyetçilik: Moderniteye Giden 5 Yol*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Greenhill, R. (1997). *Spy Book*. New York.

Günay, D. (2002). “Sanayi ve Sanayi Tarihi”. *Mimar ve Mühendis Dergisi*, 0(31), 8-14.

Güngör, A. (2005). “Hristiyanlıkta Püriten Anlayış ve Etkileri”. *Dini Araştırmalar Dergisi*, 7(21), 7-26.

Gürkan, Ü. (1988). “Montesquieu ve Kanunların Ruhu”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 40(1), 9-31.

Hill, C. (2016). *İngiltere’de Devrim Çağı: 1603-1714*. (Çev. U. Kocabaşoğlu). İstanbul: İletişim Yayınları.

Hobbes, T. (2016). *Leviathan*. (Çev. S. Lim). Ankara: Yapı Kredi Yayınları.

Huseh, V ve Chen, H. (2017). “Kültürel Kimlik”. *Center For Intercultural Dialogue*, 0(22), 1-2.

İnalcık, H. (2002). “Kültür Etkileşimi, Küreselleşme”. *Doğu Batı Dergisi*, 2(18), 71-108.

James, W. (2015). *Kimi Eski Düşünme Biçimleri İçin Yeni Bir İsim*. (Çev. T. Karakaş). İstanbul.

Karabulut, U. (2014). “Birinci Dünya Savaşı’nda İngilizlerin Psikolojik Bir Harekatı: Sahte ‘Tanin’ Nüshaları”. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 0(54), 107-120.

Kömeçoğlu, U.(2002). “Küreselleşme, Modernleşme ve Modernlik”. *Doğu Batı Dergisi*, 2(18), 11-26.

Kuduoğlu, A.(2019). “İran’da Musaddık Dönemi: 1951-1953”. *İran Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 37-62.

Laycock, S.(2012). *All The Countries We’ve Ever Invaded: And The Few We Never Got Round To*. İngiltere.

Marx, K.(1969). *Ekonomi Politikin Eleştirisine Katkı*. (Çev. S. Belli). Ankara: Sol Yayınları.

Milli Strateji Araştırma Kurulu. (2019). *İngiltere’de Milliyetçiliğin Doğuşu ve Gelişimi*. Ankara, Temmuz 2019: Mahmut Esad Kıraç.

Mora, N.(2008). “Medya ve Kültürel Kimlik”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1), 4-5.

Pirenne, H.(2014). *Ortaçağ Avrupa’sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi*. (Çev. U. Kocabaşoğlu). İstanbul: İletişim Yayınları.

Robson, D.(2017). “Yaşanılan Coğrafya Düşünce Tarzını Nasıl Etkiliyor?” *BBCFuture*.

Roskin, G.(2016). *Çağdaş Devlet Sistemleri: Siyaset, Coğrafya, Kültür*. (Çev. B. Seçilmişoğlu). Ankara: Adres Yayınları.

Smith, A.(2018). *Seçilmiş Halklar*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Solmaz, B.(2011). “Modernlik ve Modernleşme Kuramlarına Yöneltilen Eleştiriler”. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (32), 35-58.

Turgut, K. (2019). “1957 Suriye Krizi: Bürokratik Karar Modeli Üzerinden Türk Dış Politikasının Analizi”. *Business, Economics and Management Research Journal*, 1(3), 1-10.

Turner, G. (2016). *İngiliz Kültürel Çalışmaları*. (Çev. D. Özçetin ve B. Özçetin). Ankara: Heretik Yayınları.

Ültanır, G. (2003). “Eğitim ve Kültür İlişkisi-Eğitimde Kültürün Hangi Boyutlarının Genç Kuşaklara Aktarılacağı Kaygısı”. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 291-309.

Yıldırım, Ö. (2008). “Montesquieu ve Aydınlanma Felsefesine Etkileri”. *Felsefe.gen.tr*.

Yıldız, S. (2007). “Kimlik ve Ulusal Kimlik Kavramlarının Toplumsal Niteliği”. *Milli Folklor Dergisi*, 19(74), 9-16.

Weber, M. (1999). *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*. (Çev. Z. Gürata). Ankara: Ayraç Yayınevi.

Williams, R. (1975). *Kültür ve Toplum*. (Çev. U. Kocabaşoğlu). İstanbul: İletişim Yayınları.

Williams, R. (2006). *Anahtar Sözcükler*. (Çev. S. Kılıç). İstanbul: İletişim Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : Kaval Filiz
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : 15/02/1991-Yüksekova
Telefon : 0507-712-46-97
E-mail : filiz.kaval@hotmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	28/09/2020
Lisans	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	20/06/2016

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
25/06/2014-25/10/2014	Winchester/İngiltere	İdari Asistan
2018-2020	Van	İdari Personel

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Resim yapmak, Satranç oynamak ve makale yazmak.

28/09/2020

Tez Başlığı / Konusu:
İngiltere'nin Kültür
Kodlarının İngiltere
Üzerindeki Etkisi

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 74 sayfalık kısmına ilişkin, 09/09/2020 tarihinde Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 2 (Yüzde İki)'dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

28/09/2020
Filiz Kaval

Adı Soyadı : Filiz Kaval

Öğrenci No : 2017052

Anabilim Dalı : Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalı

Programı : Uluslararası Politik Ekonomi

Statüsü : Yüksek Lisans

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah EROL

28/09/2020

ENSTİTÜ ONAYI

U Y G U N D U R

28/09/2020

Doç. Dr. Bekir KOÇLAR
Enstitü Müdürü